

TARTU ÜLIKOOLI VILJANDI KULTUURIAKADEEMIA

Kultuurhariduse osakond

Huvijuht-loovtegevuse õpetaja ainekava

Aleksandra Griffel

**ISAGA JA ISATA KASVANUD NOORMEESTE ARUSAAM
PEREKONNAST KUI LÄHISUHTEST VILJANDIMAA
GÜMNAASIUMITE 11. KLASSIS ÕPPIVATE MEESSOOST
ÕPILASTE NÄITEL**

Lõputöö

Juhendaja: Tiia Pedastsaar, pedagoogika dotsent

Kaitsmisele lubatud.....

(juhendaja allkiri)

Viljandi 2015

SISUKORD

SISSEJUHATUS.....	3
1. PEREKOND JA KODU LAPSE ARENGUS	5
1.1. Perekond ja kodu kui lapse arengu keskpunkt	5
1.2. Isa roll ja eeskuju.....	11
1.3. Isa eeskuju puudumine	15
2. EMPIIRILINE UURIMUS.....	18
2.1. Uurimuse eesmärk ja metoodika.....	18
2.2. Uurimuse tulemused ja interpretatsioon.....	20
2.2.1. Taustandmed.....	20
2.2.2. Isa olemasolu ja olulised mees-eeskujud 11. klassi noormeeste elus.....	21
2.2.3. Isa toe tunnetamine 11.klassi noormeeste arusaamades	25
2.2.4. Perekond kui väärtus 11.klassi noormeeste arusaamades	33
2.2.5. Noormeeste ettekujutus endast kui isast tulevikus	40
KOKKUVÕTE.....	47
KASUTATUD KIRJANDUS.....	50
LISAD	52
Lisa 1 – <u>Küsimustik</u>	52
Lisa 2 – <u>Vastajate kirjutised avatud küsimustele</u>	55
SUMMARY	63

SISSEJUHATUS

“Kõik õnnelikud perekonnad on üksteise sarnased, iga õnnetu on isemoodi õnnetu.” Selliste sõnadega algab vene kirjaniku Lev Tolstoi kirjutatud kuulus romaan “Anna Karenina”. Tolstoil oli õigus, iga õnnetu perekond on tõesti isemoodi õnnetu. Olgu põhjuseks lähedase pikaajaline haigus, vanema teadlik lahkumine perekonna juurest, majanduslikud raskused, vanema surm, vägivaldsus, sõltuvusprobleemid jne. Põhjuseid on mitmeid ning oma sisult on need küllaltki erinevad, kuid see ei muuda tõsiasja, et teatud läbielamised muudavad perekondi alatiseks. Kahjuks näeb tänapäeva ühiskonnas katkiseid perekondi aina enam. Sealjuures on kõige vastuvõtlikumad suurte muutustega kaasnevatele pingetele just lapsed. Nende võimuses puudub uue olukorra mõistmine ning sellega toimetulek. Lapse kasvamist ning isiksuseks arenemist silmas pidades on oluline teadvustada, et kasvukeskkond ning vanemate, nii ema kui isa, roll selles on ühed olulisemad aspektid, mis teda kujundavad.

Viimase rahvaloenduse andmetel on iga viies ühepereleibkond Eestis üksikema lastega (Tõnurist, 2015). Antud faktist saab järeldada, et paljude laste elus võib isa mängida suhteliselt väikest või isegi olematut rolli. Vanemate lahkuminekuga tagajärjel isad sageli kaugenevad perekonnast ning mingil põhjusel jäävad laste kasvatamisega seotud kohustused ema kanda. Lapsel on kasvamiseks ja turvatunde tekkimiseks vaja mõlema vanema toetust ning hoolitsust. Ema ja isa on laste elus esimesed eeskujud, keda jälgides ja matkides sirguvad tüdrukutest naised ja poistest mehed. Mõlema vanema olemasolu on tähtis nii tütardele kui poegadele, kuid poisslaste varases eluperioodis peetakse eelkõige tähtsaks just isa olemasolu. Isa on poisslapse elus esimene meessoost eeskuju ning seega on tema kohalolek, nii vaimne kui füüsiline, ääretult oluline. Isaliku eeskuju puudumine see-eest võib varjuna saata mehi terve nende elu mõjutades alateadlikult iga nende valikut ja otsust.

Soovin antud lõputöö käigus leida kinnitust tekkinud arusaamale, et on olemas seos noormeeste arusaamises perekonnast ja selle loomisest ning isaga või isata üles kasvamise vahel. Minu hinnangul ilmneb vahe just tunnetuslikul tasemel. Pidades silmas kasvavat tendentsi, puutun

tulevase erialavaliku tõttu huvijuht-loovtegevuse õpetajana ilmselt palju kokku poistega, kes on kasvanud või kasvavad nõ poolikus perekonnas. Antud uurimuse käigus loodan juurde saada teadmisi, mis aitavad selles valdkonnas paremini orienteeruda ning siis ka ettetulevatele probleemidele lahendusi leida.

Eelnevale tuginedes on minu **uurimuse eesmärgiks** kindlaks teha, kuidas mõistavad perekonda kui lähisuhet gümnaasiumi 11. klassi noormehed sõltuvalt sellest, kas nad on kasvanud isaga või isata.

Uurimisprobleemi määratlen järgmiste küsimustega:

1. Milline on noormeeste eludes olulist rolli mänginud mees-eeskujude mõju nende endi hinnangul?
2. Milline on isaga ja isata üles kasvanud noormeeste arusaam perekonnast kui lähisuhtest?
3. Kuidas näevad ja hindavad 11. klassi noormehed suhet oma isaga?
4. Milline on noormeeste ettekujutus endast kui isast tulevikus?

Sean oma tööle **hüpoteesi**: noormeeste **positiivne arusaam** perekonnast kui lähisuhtest tuleneb isa eeskuju olemasolust või puudusest nende varasemas elus.

Töös kasutan lisaks teaduslikest allikatest saadud teabele informatsiooni, mille kogumisel viisin läbi küsitluse Viljandimaa gümnaasiumite 11. klassis õppivate 17-19 aastaste meessoost õpilaste seas. Küsimustik koosneb erinevatest suletud ja avatud lõpuga küsimustest teemal perekond, pereloomine, isaga läbi saamine ning isa olemasolu tähtsus perekonnas.

Tegemist on kvalitatiiv-kvantitatiivse uurimismeetodiga.

Käesolev uurimistöö koosneb sissejuhatusest ning kahest osast. Esimeses osas annan ülevaate perekonnast kui lähisuhtest, isa rolli olulisusest perekonnas ning selle eeskuju puuduse võimalikest mõjudest. Teine osa puudutab töö empiirilist osa, kus on välja toodud populatsiooni kirjeldus, valim, andmete kogumise meetod ja käik. Samuti keskendun teises osas andmete analüüsile ning uurimistöö lõpeb kokkuvõttega.

1. PEREKOND JA KODU LAPSE ARENGUS

Iga laps vajab turvalist pelgupaika, kuhu maailma murede eest peitu pugeda. Ta vajab enda ümber tuttavaid ja lähedasi inimesi aitamaks lapsel kasvada ja areneda täpselt niisuguseks inimeseks nagu ta on määratud saama. Kodust saavad kõik inimesed kaasa teadmiste- ja oskustepagasi, mille sisust sõltub väga palju, kuidas edaspidises elus hakkama saadakse. Kodu loob tugeva ja sügava pinnase inimese tulevikuks. Olgu see pinnas positiivne või negatiivne, me kanname seda endaga kaasas ning oleme oma igapäevases elus sellest alati mõjutatud.

Uurimistöös kavatsen erinevate autorite töödele tuginedes lahti mõtestada perekonna, kodu ja kasvatus mõisted. Lähtudes antud töö teemast, vaatlen arusaama kodu ja perekonna kohta ühesena. Samuti käsitlen perekonnast tulenevaid käitumuslikke ning tunnetuslikke aspekte, millega toimetulekul lapsed hilisemas elus võivad kokku puutuda. Lisaks pööran tähelepanu isa rollile perekonnas ning meheliku eeskuju puudumise võimalikele mõjudele.

1.1. Perekond ja kodu kui lapse arengu keskpunkt

Pere olulisus

Kodu käsitletakse kui psühholoogilist fenomeni, millel on kolm mõõdet. 1. Füüsiline. Koht, kus käiakse magamas; 2. Psüühiline ehk hingeline. Keskmeks on pereliikmete omavahelised suhted ning kodune mikrokliima; 3. Vaimne ehk sotsiaalne. Ennekõike on need teadmised ja oskused, mille laps kodust kaasa saab (Niiberg 2010, lk 26). Inimene võib kodus elada üksi ning perekond võib olla ilma koduta, kuid võimalikult täisväärtusliku elu jaoks vajame kõiki kolme mõõdet. Kodu on keskkond, kust inimese kujunemine alguse saab. See on paik, mis valmistab lapse ette eluks väljaspool koduseinu. “Lapsed – aga ka paljud vanemad ja abikaasad – saavad oma esimese kooli perekonnas. Peale kõige muu õpitakse perekonnas:

- Mõistma ümbritsevat keskkonda. Perekonnas vaadeldakse asju ja inimesi enda ümber ja tutvutakse nendega turvalises olukorras;
- Mõistma emakeelt ja end selles väljendama;
- Kujundama emotsionaalseid suhteid teiste pereliikmetega;
- Sotsiaalset suhtlemiskultuuri;
- Isikliku hügieeni harjumusi ja enda eest hoolitsemist;
- Mängimist ja meelelahutusi, mis tagavad vaimse tervise;
- Kontseptsiooni iseendast, mis on aluseks suhetele teistega ning kujundab terve enesehinnangu;
- Moraali, võimet teha vahet hea ja halva vahel;
- Sõltumatust ja enesekontrolli, millest on olulisel määral tingitud edu või ebaedu elus” (Melgosa & Melgosa 2008, lk 25).

“Kasvatus on (...) täiskasvanu sihiteadlik mõjuavaldus kasvavale inimesele, et ta areneks mingis soovitavas suunas. Kasvatus ei tarvitse olla plaanipärane (täpselt määratletud mõjutamine), küll aga sihipärane ja sihikindel. Kasvataja peab teadma, mida ta püüdleb. Eesmärkide püstitamisel lähtutakse lapsest, tema kasvamisest ja arengust” (Kera 2004, lk 26). Kodu on lapse jaoks kasvulava, kus tema esimesi edusamme hinnatakse, röömustatakse tema esimese sõna, naeratuse, sammu jms üle. Tänu sellele on lapsel nii vaimset kui ka füüsiliselt kergem areneda. Vanematel tuleb endale teadvustada, kui suur vastutus tegelikult on kodul lapse arengus. Just kasvatus kaudu saab võimalikuks inimese toimetulek ühiskonnas. Lapse arengus on kasvukeskkond ääretult oluline, kuna just see on tema isiksuse peamine kujundaja. Oma vanematelt omandavad lapsed põhilise osa oma käitumismallidest, hoiakutest ja väärtushinnangutest (Niiberg 2010, lk 26).

Laps vajab pikaajalisi ning püsivaid inimsuhteid, soojust ja tuge, et tunda end turvalisena. Perekonna näol on tegemist kestvate ja emotsionaalsete inimsuhetega, mille najal laps kasvab ja areneb (*ibid*, lk 26). Perekond eesotsas ema ja isaga on noore inimese esimene eeskuju. Jälgides teda ümbritsevat olustikku õpib laps mõtlema, toimetama, väärtustama, otsustama ning käituma. Andes lapsele võimaluse kujuneda täisväärtuslikuks inimeseks, on vajalik mõlema vanema panus. On ilmselge, et lapse kasvatamisel mängivad mõlemad vanemad väga olulist rolli ning nii ema kui ka isa eeskuju olemasolu on lapse arenemisel tähtsal ja kõrgel kohal. Perekond on see keskkond, kust laps astub oma esimesed sammud avastamaks laia maailma, just kodu kujundab

lapses võime olla iseseisev ning tulla toime tundmatuga. Sealjuures loob kodu lapses turvatunde, teadmise, et alati on koht, kuhu tagasi pöörduda.

Turvalisus

Kodukeskkonna kujundajateks on vajadus stabiilsuse ja kindlustunde järele. Ühes armastavas ja hoidvas kodus tunneb laps end hingeliselt kaitstuna ja mõistetuna. Tõeline kodu on koht, kus laps tunneb end turvaliselt väljendamaks peale rõõmude ka pingeid ja muremõtteid. Lisaks toidule, puhtale õhule ning varjualusele vajab väike laps ka kodusoojust, mille allikaks on psühholoogilist laadi tegurid (Niiberg 2010, lk 26). Inger Kraav on väitnud, et lapse hea hoolitsus loob baasi põhiturvalisuse väljakujunemisele. Kui laps on hoitud, siis on loodud tugev alus maailma, inimeste ja iseenda usaldamise suhtes. Usalduse puudumise näol võib rääkida kaitsetusest, kus inimene ei oma piisavaid vahendeid toimetulekuks ning ta tunneb hirmu, muret, abitust või ahistust ning võivad esineda isegi psühhosomaatilised häired (2000, lk 18).

Kraavi arvates seisneb põhiküsimus hoopis selles, kuidas tänapäeva kodu ja kodukasvatuse suudavad tagada lapse turvatunnet ja luua aluse heade inimsuhete kujunemisele. Tema seisukohast on otstarbekas mõelda, mis on see, mis aitab meie kodudes kaasa turvalise kodutunde tekkele ja lapse sotsiaalsele arengule ning mis takistab kiindumussuhte väljakujunemist, takistades maailma tajumist elamisväärsena, turvalisena ja meeldivana (*ibid*, lk 20). Ainsworthy (1978), Belsky (1995) jt. töödest selgub, et turvalise kiindumuse tekke tagab lapse tarvetele vastav hoolitsus ja täiskasvanu võime last aktsepteerida niisugusena, nagu ta on, kogu ta individuaalse eripäraga ning vanemate sensitiivsus või selle puudumine. Siiski ei saa väita, et üks tegur eraldi võetuna mõju avaldaks, vaid kiindumussuhe kannatab alles siis, kui raskused kuhjuvad (Kraav 2000, lk 20 järgi).

Sotsialiseerumine

Inimene on oma kodu peegeldus ning kodu inimese mina-pildi väljendus. Ei ole haruldane, et tihtipeale elavad lapsed oma vanemate soovide järgi. Vanemate ootused oma lastele on kõrged ning enda lapsepõlves saavutamata jäänud unistusi püütakse ellu viia järeltulijate kaudu. Tuleb endale teadvustada, et laps ei saa ega tohi elada kellegi teise eest. Mida rohkem ta seda teeb, seda

rohkem saadab teda elus ebaedu ning süveneb temas alaväärsuskompleks. Iga inimene on ainulaadne individuaal, kelle arengu omapäradega tuleb arvestada. Vanemad ja kodused on need, kelle abiga inimplaps avastab oma anded, et nendele oma teadlik elu rajada (Niiberg 2006, lk 45). “Kodu vajab kõigi pereliikmete pidevat koostööd, ainult siis püsib ta igavesti, siis igatsetakse sinna tagasi ka aastate pärast. Samas on kerge luua enda peret ja rajada kodu, sest oma lapsepõlvkodu näol on turvaline mudel, mida tasub järgida” (*ibid*, lk 47).

Isegi kodud, kus puudub sageli kord ning valitseb korralagedus, kuid kus vanemad tõelist armastust jagavad, võivad laia maailma saata tugeva enesedistsipliiniga lapsed. See-eest aga pered, kus küll vanemad on haritud ning elatakse korrapärast elu, kuid puudub armastus, peavad tulevikus toime tulema probleemsete järeltulijatega. Seetõttu on oma lastele armastuse jagamine kõige tähtsam (Peck 1978, lk 20). Tihtipeale vanemad ei mõtlegi selle peale, et nende käitumine, nende olek ning omavaheline suhtlus mõjutavad väga paljuski nende lapse tulevikku ning väärtushinnanguid. Ema ja isa on lapse jaoks tema esimesed eeskujud, kelle kaudu ta maailma tundma õpib ning end ja end ümbritsevat väärustama hakkab.

Lapsed jälgendavad tihtipeale neid inimesi, kes neile meeldivad ning nendes positiivseid tundmusi esile kutsuvad. Nendest inimestest saavad laste jaoks eeskujud, mis ajapikku ideaalideks kujunevad. Ideaal kujutab endast kõrgemat eemärki, milleni pürgida ning mille nimel tööd teha. Tihtipeale toimib väljakujunenud ideaal inimese tegevuse ja käitumise motiivina. Sellest saab mõõdupuu, mille järgi nii ennast kui ka teisi ümbritsevaid hindame. Laste ideaalide kujunemises mängib olulist rolli see, kuivõrd mõjuv on kasvatus. Olgugi, et eeskuju olemasolu on motiveerivaks jõuks ning aitab meil paremaks saada, siis lõpuks tuleb inimesel ikkagi otsustada ja langetada valik, kas ja kuivõrd ta end eeskujust mõjutada laseb (Kera 2004, lk 56-57).

Horn (1996) väidab, et kõige efektiivsem sotsialiseerumine toimub perekonnas sellisel juhul, kui võrdselt keskendutakse nii hoolitsusele kui ka kontrollile. Mõlema vanemaga perekonnades kalduvad emad hoolitsema ning isad kontrollima, millega tegelikult tagatakse just eeldused lapse optimaalseks arenemiseks. Juhul, kui tegemist on üksikvanemaga, tihtipeale üksikemaga, kes küll hoolitseb laste eest, kuid neid sealjuures vähe kontrollib, võib lastel esineda raskusi enesekontrolliga. Olulise aspektina kuulub kasvatus juurde ka lähedus, mida saab defineerida kui soojuse, aktsepteerimise ja ühtekuuluvuse tunnetamist. Põhjusel, et noorukiiga on enamasti tundlik periood, vajavad lapsed sellel ajal just isa toetust. Isa toetus väljendub oma lastega

suhtlemises, koos aja veetmises, läheduse jagamises ning autoriteediks olemises. Tuleb kurvastusega tõdeda, et paljud isad ei suuda oma lastele sellist tuge pakkuda. Tänapäeva ühiskonnas on lahtusseeriad ning traditsiooniliste perekonnamudelite lagunemine kujunemas igapäevaseks nähtuseks.

Hälbed traditsioonilises peres

Kõik inimesed ei ole kahjuks üles kasvanud positiivse õhkkonnaga perekonnas. “Pere tingimused võimaldavad lapsel raskusteta ja orgaaniliselt lõimuda vastuoluliste ning keeruliste sotsiaalsete suhete maailmaga siis, kui peres valitseb soodne psühholoogiline õhkkond. Vastasel juhul tekib käitumises hälbeid ja esineb võõrandumist” (Kera 2004, lk 80). Tiiu Kuurme on samuti arvamusel, et põhjused, miks inimene on ühiskonnas tõrjutud ning tema toimetulek seal raskendatud, leiduvad tema lapsepõlvkodus (2003, lk 45). Seetõttu ongi kõige olulisem tingimus lapse positiivseks arenguks see, kui koduseinte vahel valitseb soe, toetav ning armastav õhkkond (Kera 2004, lk 81). Tänapäeva lapsed on tihtipeale ümbritsetud abielulahutustest ning perekonna lagunemisest, mille negatiivsete mõjude eest vanemad neid ei kaitse. On selge, et perekonna- ja inimsuhete probleemide aktuaalsus tõuseb ning on saamas tavapäraseks normiks.

“Ajajal, mil abielu kui institutsiooni püsimine on küsitav ja perekonna traditsioonilised ülesanded pole enam endised ja abielulahutuste arv kasvab, võib küsida, kas paarisuhted on minetanud oma tähtsuse sotsiaalse toetuse pakkujana. Ema, isa ja laps(ed) pole sugugi kõige tavalisem perekonna koosseis, järjest rohkem leidub üksikvanemaid. See omakorda tähendab, et paljudel vanematel jääb vajaka sotsiaalsest toetusest, mida (...) abikaasad ja elukaaslased üksteisele pakuvad. Selle olulise toetuse puudumine ja olukord, kui vanemal pole lapse olukorda kellegagi arutada, suurendavad haavatavust ja eraldatust” (Klefbeck & Ogden 2001, lk 78 – 79). Ebastabiilne keskkond, kus ühel vanemal tuleb täita mõlema vanema roll ning sealjuures jäädes ise ilma toetusest ja vajalikust abist, võib laste jaoks kujuneda väga pingeliseks kohaks, kus üles kasvada. Lapsed satuvad sageli vanemate omavaheliste probleemide keerisesse, neil tuleb hakkama saada olukordadega, millega toimetulekut nende vanus veel ei võimaldada. “Probleemid, mis varem olid suurte mure, nihkuvad järjest varasemasse ikka. Lapsed mitte et saavad kõike teada, vaid on sunnitud kõike teadma” (Kuurme 2003, lk 49).

Abielulahutusega, millega mitmed perekonnad silmitsi seisavad, kaasneb perekonnaliikmete vaheliste psühholoogiliste sidemete katkemine ja teineteisest võõrandumine. Lõpptulemuseks on perekonna efektiivse funktsioneerimise häirumine. Lahkuminekuga võivad kaasneda tülid, teineteise mõnitamine ja alavääristamine, mis omakorda tekitavad perekonnas suuri vaimseid pingeid. Sageli juhtubki see, et vanemad on omavaheliste suhete klaarimisest nii pimestatud, et lastega tegelemine jääb täiesti tahaplaanile (Mõttus 1988, lk 8). Kodu ja kodused pole enam need, kelle juurest kaitset ja tuge leida. Teadmine, et perekond väärtusena on püsiv ja kindel, pole enam tõsiseltvõetav, sealjuures aimavad selle hääbumist ka lapsed. Pereliikmed, kes on ainult keskendunud oma isiklikele probleemidele ja pingetele, ei oskagi üks hetk enam aidata oma lähedasi nende probleemides ja muredes. Selle tagajärjel otsitakse aina rohkem hingelist tuge väljaspool kodu ja leitakse see professionaalide – perenõuandlate, lastepsühholoogide - näol (Kuurme 2003, lk 48-50).

Mõjud edaspidiseks eluks

“(…) perekond on elu kõige tähtsam tugi ja harmoonilised perekondlikud suhted lubavad pere liikmetel maksimaalselt avada oma võimeid ja saavutada häid tagajärgi. Ja pereelus ettetulevad probleemid ning ülesanded, kui neid arukalt lahendada, muutuvad erakordseks elukooliks, mille tulemusena avalduvad kõige paremini inimlikud omadused” (Nekrassov 2001, lk 20). Kodu turvalises ja kaitstud keskkonnas läbielatud kogemused kujunevad pagasiks, millele edasises elus toetuda. Perekonnas kujuneb lapse isiksus, tema väärtushinnangud ning maailmavaade. Siit saab alguse tema elu, tema teekond täisväärtusliku tuleviku poole. Lapse arengu keskseteks isikuteks on vanemad, kelle kasvatusel kaudu avaneb lapse potentsiaal. Ema ja isa on lapse jaoks esimesed eeskujud, keda ta tundma õpib. Oma vanemate kaudu tekib lapsel esmane ettekujutus täiskasvanud inimesest. “Peresisesed suhted on lapse esimene elupikkune sotsiaalne mulje” (Niiberg 2010, lk 36).

Inimese definitsioon iseendast saab võimalikuks tänu inimsuhetele. Meid ümbritsevad inimesed on meie sisemaailma peegeldus, nad on meie käitumise refleksioon. Kui inimesel on lapsepõlve olulistel arenguetappidel jäänud puudu armastusest, hellusest ja hoolitsusest, võib ta end täiskasvanuna tunda väärtusetuna ja kaitsetuna, mis omakorda kandub edasi tema suhetesse. “Ebasoodsatel peresuhetel on kalduvus taasesineda järgmises sugupõlves – pole võimatu, et kartus end siduda, soovimatus perekonnaeluga seotud vastutust enda kanda võtta tuleneb

lapsepõlve pettumustest ja kurbadest kogemustest. (...) on teada, et ebatäielikes ja konfliktsetes peredes kasvanud inimesed on pereeluks halvemini ette valmistatud kui harmooniliste suhetega kodudest pärinejad. (...) mida nõrgemad ja lühiajalisemad on lähisuhted inimeste vahel, seda enam on häiritud lapse sotsialiseerumise keeruline protsess, seda vaevalisem on lapse kujunemine õnnelikuks, vastutustundlikuks kodanikuks” (Kraav 2000, lk 20).

Perekonnal ja kodul on lapse arengus ääretult oluline ning keskne roll. See on keskkond, mis kujundab meist hoolivad ja armastavad inimesed. Kodust saadud kogemustest sõltub väga palju, kuidas edasises elus hakkama saame ning seetõttu ei tohiks perekonna rolli inimese elus kunagi alahinnata.

1.2. Isa roll ja eeskuju

Esimestel elukuudel ning aastatel on laps kõige tugevamini kiindunud emasse. Ema on see inimene, kellega laps loob oma esimese tähendusliku suhte. Iga päevaga saab laps aga rohkem ja rohkem iseseisvamaks, ta õpib kõndima ja rääkima, ta uurib iseseisvalt maailma. Sealjuures kaotavad lapse suhted emaga vaikselt elulise tähtsuse ning oluliseks saab suhtlemine isaga ja tema roll lapse “lahutamisel” emast (Fromm 1957, lk 35). Selle jaoks, et laps leiaks oma tee iseseisvuse juurde, tuleb isal olla kohal nii füüsiliselt kui ka vaimselt.

Jouku Huttunen on toonud välja 4 isaduse tähendust:

1. Geneetiline või bioloogiline isadus – mees, kelle seemnerakk on viljastanud naise munaraku;
2. Juriidiline isadus – seaduslik isa lapse elus. Tähendab kindlaid seadusega ettenähtud õigusi ning kohustusi;
3. Sotsiaalne isadus – mees, kes jagab oma igapäeva elu lapsega, elab lapsega koos ning rahuldab lapse igapäevased vajadused;
4. Psühholoogiline isadus – mees, kes on loonud vastastikkuse ja lähedase suhte oma lapsega. Laps suhtub temasse kui isasse. Psühholoogiline mõiste viitab sellele, et lapse ning mehe vahel on side ning seetõttu peetakse seda isaduse liiki kõige tähenduslikumaks (2006, lk 2-3).

“Lapsevanemaks kasvamine kestab kogu elu. Füüsiliselt saadakse selleks lapse sünnimomendil, kuid moraalselt ja psüühiliselt arenetakse selles suunas juba lapsepõlvest peale. Igal eluetapil salvestatakse midagi tulevase vanemaks olemise tarvis. Imiku ja väikelapsena saadakse armastuskogemus, mis kantakse hiljem üle oma lastele. Inimesel on kalduvus taasluua seda emotsionaalset keskkonda, mis teda ennast lapsepõlves ümbritses. Eelkoolieas omandatakse tavad ja moraalinormid, õpitakse vahet tegema hea ja kurja vahel ning nägema nende toimet. Kujunevad väärtushinnangud, mis jäävad kehtima kogu eluks. Kooliealisena õpitakse elu tundma täiskasvanute reaktsioonide põhjal. Puberteedieas antakse juba otseseid hinnanguid vanemate kasvatustööle, samas harjutakse teiste eest vastutama ja hoolitsema. Täiskasvanuna jälgitakse ümbritsevaid peresid ja kinnistatakse omandatud käitumisskeem. Sel etapil inimene küpseb sisemiselt, et olla valmis lapsevanemaks saama” (Niiberg 2006, lk 207 – 208).

Huttunen (2006, lk 7) toetub isaliku motivatsiooni lahtimõtestamisel Marsiglio (1998) teosele, kust ilmneb, et isa panus laste kasvatamisse on otseselt seotud vanemliku motivatsiooniga. Teisiti öeldes – mehed, kes soovivad saada lapsi, tahavad suurema tõenäosusega isadena olla rohkem kaasatud. Vastupidiselt meestele, kes küll bioloogiliselt või juriidiliselt on isad, kuid nii majanduslikul kui ka suhte tasandil puutuvad lapse eluga vähe kokku. Võib järeldada, et paljud mehed ei ole isaks saamise hetkel tegelikult isaduseks veel valmis ning seetõttu tunnevad end uues olukorras abituna ja alamotiveerituna. Mõnel juhul mehes isainstinkti ei tekigi ning seega jäävad need isad täitma vaid isaduse bioloogilist ning juriidilist rolli. “Bioloogiliselt algab isadus viljastamisega. See on niisiis bioloogiline mõiste. Psühholoogiliselt on tegemist tunduvalt mitmetahulisema nähtusega. Vanemlikkust ega isalikkust ei saa me geenidega kaasa. On tõenäoline, et kaasasündinud soo jätkamise instinkt loob aluse ka isalikkusele. Seevastu psühholoogilise omadusena kujuneb isalikkus välja arengukaarel, mis ulatub lapsepõlvest läbi nooruse täiskasvanuikka” (Myllärniemi 2010, lk 142).

Poisieas on kolm olulist arenguetappi. “Esimene etapp on *sünnist kuuenda eluaastani*. See on aeg, mil poisid sõltuvad esmajoonel emast. Teine arenguetapp hõlmab *kuuendat kuni neljateistkümnendat eluaastat*, mil poissi haarab sisemine sund õppida meheksolemist. Ta hakkab oma huvide ja tegevuste üle otsustamisel üha rohkem isa poole vaatama. Viimasel arenguetapil, mis kestab *neljateistkümnendast eluaastast kuni täisealiseks* saamiseni, vajab poiss küpseks saamiseks tagasisidet meesmentorilt” (Biddulph 2003, lk 14-15). “Kui ühtki mentorit pole võtta, kukub nooruk paljudesse aukudesse, mis teda täiskasvanuteel ootavad. Ta võib tõsta vanemate vastu mässu, et kehtestada oma sõltumatus. Teisalt võib ta endasse tõmbuda ja langeda

sügavasse masendusse. Selles eas lastel on vaja palju üle järele mõelda ja teha otsuseid – mida peale hakata oma seksuaalsusega, milline elukutse valida ning kuidas suhtuda alkoholi ja narkootikumidesse” (*ibid*, lk 36-37). On väga oluline, et isa teeb end poja elus osaliseks ning teadvustab selle osa tähtsust.

Uljas & Reisspass & Rumberg & Gontšarova (2003, lk 90) tuginevad isa rolli olulisuse põhjendamisel Lambi (1981) tööle, kus kirjutatakse: “Mees ei ole ainult pere majanduslik kindlustaja, vaid tal on täita ka oluline roll lapse arenemisel ja pere emotsionaalse turvalisuse tagamisel. Isadust ei kindlustata enam mitte ainult pere majandusliku heaolu tagamise läbi, vaid läbi aktiivse suhtlemise oma lastega. Tänu sellele on isal täita oluline roll lapse psühholoogilise heaolu tagamisel”. Isa on eeskuju, keegi, kes õpetab, suunab, tutvustab maailma ning aitab kaasa lapse mina-pildi kujunemisele. Isa on see, kes lahutades ema ja poja vahelise sümbioosi, aitab kaasa poja mehelikkuse tekkele. Isa ülesandeks on poega tunnustada ning süstida temasse enesekindlust, ta on poisi elus esimene meessoost eeskuju ning keegi, kes jääb alaliseks mõjutama poisi otsuseid tema edasises elus.

Isad õpetavad poegadele väga palju. Nad teevad seda läbi oma olemuse, oma käitumise, oma sõnade. Esimene õppetund, mida beebid empaatia kohta õpivad, tuleb aktiivsest mängust isaga. Beebi on võimeline sellise stimulatsiooni abil tajuma nii isa kui ka enda emotsionaalset seisundit. Imikud on suutelised õppima märguandeid edastama, kui nad vajavad vähem stimuleerimist, siis puhkevad nad nutma või tõmbuvad eemale. Seetõttu võibki isa olla pojale terve tema elu vältel empaatia ja emotsionaalsete sidemete parim õpetaja (Erwin 2011, lk 146). “Isa ja beebi vahel tekib omalaadne kiindumus-suhe, mis on tavaliselt vähem intensiivne kui ema ja beebi vahel. Beebi jaoks on suureks rikkuseks, kui tema lähedal on kaks teda ja teineteist armastavat täiskasvanut. Isa on teistsugune kui ema; tema välimus, puudutused ja hääled on teistsugused ning ta tundub ja lõhnab teistmoodi. Isa mängud on füüsilisemad ja vähem verbaalsed kui ema omad ning neis on palju hüpitamist, keerutamist ja lennutamist” (Sinkkonen 2005, lk 73).

“Keskmises lapseeas õpetab isa käitumine mängude või mõne muu ühise tegevuse ajal pojale, kuidas oma emotsioone kontrollida. Strateegia, mida poisid kasutavad nii noorukieas kui täiskasvanueas sotsiaalsete probleemide lahendamiseks, pärineb otseselt isaga mänguväljakul veedetud tundidest ja peresisestest vestlustest” (Kindlon & Thompson 1999, lk 112). Pojaga vestlemine õpetab talle oma tundeid väljendama ning annab talle teada, et tema mõtted on

olulised. “Mehelikkuse stereotüübid keelavad poistele emotsioonid ja röövivad neilt võimaluse rikastada oma tundeelu. Juba väikesed poisid saavad kiiresti aru, et nad peavad vastupidiselt tüdrukutele oma tundeid varjama ja neid alla suruma. Poisid saadetakse ellu väga nappide emotsionaalse käitumise kogemustega ja see võib tulevikus sundida neid väljenduma tüüpiliselt “mehelikul” kombel“ (Niiberg 2006, lk 43). Isa on eeskuju, kes saab pojale näidata, et oma emotsioonide avaldamine on normaalne ning ei tee meest kuidagimoodi naiselikuks. Kivistunud mõtlemine, et mehed justkui ei vaja toetust ning oma mehelikkuse tõestuseks kõigega ise hakkama peavad saama, panebki mehed endasse tõmbuma ning hoiduma oma murede jagamisest ja abi otsimisest.

Kõige suurem ning olulisem mõju isa osalusel lapse kasvatusel on just isa ja lapse toetav suhe. Lapsed, kelle elus isad on suurt rolli mänginud, arenevad keeleliselt kiiremini ning omandavad elus paremad suhtlemisalased oskused. Samuti võib paralleele luua isaga hea suhte ning käitumuslike probleemide vähesuse vahel. Murdeiga on teadagi tundlik periood, kus otsustavaks saab usalduslik suhe isaga, mis hoiab laste kuritegelikule teele sattumise (Russ 2003, lk 108). Kõrgele kohale arengukeskkonnas tuleb asetada ka üldine emotsionaalne õhkkond, kus laps areneb. Vanemate suhtumine lapsesse, armastuse, läheduse ja hoolitsuse tunnetamine kutsub pojas esile mina väärtuse tunde. Emotsionaalne soojus on lapse normaalse arengu eelduseks (Niiberg 2006, lk 43).

“Väga paljude, hirmus paljude isade ja poegade vahel lasub emotsionaalne kuristik, mis mõjub hävitavalt eelkõige poegadele, kuna nende vaadete kujunemisel mängib erakordselt suurt rolli just isa isiksus. Liiga paljude poegade jaoks muutub see emotsionaalne lõhe eluaegseks kurbuse, viha, kibestumise ja häbi allikaks. Emotsionaalse võõrandumise tõttu ei saa paljudest headest meestest häid isasid, see aga ei vähenda poja igatsust nendega suhelda. Ükskõik, millise isaga on tegu, armastab poeg teda kõige sügavamal loomuses ja igatseb tema vastuarmastust ning tähelepanu” (Kindlon & Thompson 1999, lk 105-106). Isade ja poegade vahelised suhted on alati olnud keerulisemad kui emade ja tütarde vahelised suhted. Isad nõuavad poegadelt alati rohkem ning tahavad näha tulemusi, saavutusi. Poeg on ikkagi see, kelle kaudu perekonna nimi edasi kandub, keegi, kes kannaks edasi perekondlikke traditsioone. Tihtipeale soovivad isad näha poegi nende jälgedes käivat ning kuna pojale on alati oma isa heakskiit oluline, siis nõnda ta oma tulevikku planeeribki, kas just teadlikult, aga mingit viisi kindlasti mõjutatud oma isa soovidega.

Poisist kasvab tugev ning õnnelik mees juhul, kui tema isa on teda tingimusteta mõistnud ning talle kiitust jaganud. Samuti olnud aus iseenda tunnete ja kogemuste kohta, läbi jagamise lasknud usaldusel tekkida. Kui isa näitab oma pojaga suheldes üles empaatiat ning on emotsionaalselt avatud, siis näitab ta pojale eeskuju ning seeläbi arendab temas võimet ka ise neid oskusi arendada (Erwin 2011, lk 148). Nagu selgub on isadel oma poegade elus meeletult oluline roll ning neid puudujääke, mis tekivad isa eeskuju puudumisel, on üsna raske täita. Mängu tulevad siis teised tähtsad mees-eeskujud poisi elus – vanaisad, onud, vennad või muud isikud, kelle olemust järgimisväärseks peetakse. Kindlasti ei tähenda isa puudumine, et poisist ei võiks sirguda terve ellusuhtumisega meesterahvas, võib ning arvatavasti sirgubki, kui tema kasvatamisel on olnud kindlameelne ning distsiplineeriv.

1.3. Isa eeskuju puudumine

Paljudel lastel puudub terve perekonna kogemus, nad on üles kasvanud niiöelda katkises perekonnas. “Mõnel lapsel polegi teist vanemat. Ema või isa on surnud või mujale elama läinud; on lapsi, kes ei ole teist vanemat kunagi tundnudki. Aga suuremal osal lastest on teine vanem kusagil olemas. Lastel on loomumane vajadus suhelda mõlema vanemaga ja neid armastada, kuid see on takistuseks emadele ja isadele, kes ei saa enam omavahel läbi” (Erwin 2011, lk 295). Leidub ka selliseid poisse, kellel füüsilisel kujul on isa kodus olemas olnud, kuid kes vaimsel tasandil pole poja elus eksisteerinud. Isa pole oma lapse jaoks olnud kasvataja, nõuandja, õpetaja ega kindlustunnet sisendav täiskasvanud mees. Samas pole isa olnud kuidagimoodi poja vastu halb, kuid sellest hullem on asjaolu, et kohal pole ta viibinud isegi oma mõtetes. Seetõttu võibki öelda, et poeg on üles kasvanud ilma isapoolse eekujuta (Paloheimo 2002, lk 137).

Toivo Niiberger on arvamisel, et isaliku eeskuju puudumine väljendub negatiivse mõjuna poja tulevase elu kujunemisel. Poisil jääb vajaka teadmistest, milline on mehe roll perekonnas ning kuidas käituda naistega. Pingelised muutused perekonnas avalduvad lapse emotsionaalses kui ka sotsiaalses arengus. Lastel, kes on üle elanud vanemate lahutuse, esineb kaks kuni kolm korda rohkem tundeelu- ja käitumisprobleeme kui tervete perede järeltulijatel (2006, lk 120). Vanemate omavaheline negatiivne suhtlus mõjutab lapsi. Vanematel tuleb oma lastega suhelda ning rääkida toimunust, teha kõikvõimalik selle jaoks, et laps kasvaks üles teadmise, et

vaatamata sellele, et enam koos ei elata, on tal endiselt olemas kaks armastavat ja hoolitsevat vanemat.

Juhul, kui vanemad jätavad lapse teadmatusse, ei pruugi ta kuidagi hakkama saada tema elus toimuvate keeruliste muutustega. Tema frustratsioonil ning oskamatusel oma emotsioonidega toime tulla võivad olla üsna negatiivsed tagajärjed. “Poisid reageerivad vanemate lahutusele tihti vihaga, neil tekivad kooliprobleemid, nad hakkavad poppi tegema või agressiivselt käituma” (Erwin 2011, lk 296). Ükskõik, millised on vanemate omavahelised suhted, tuleb eelkõige alati silmas pidada last, kes on sellises olukorras kõige haavatavam. Selle jaoks, et lapsel oleks võimalus kasvada mõistvaks ja end väärtustavaks inimeseks, tuleb tema vanematel anda talle kindlus, et tema ei ole oma vanemate lahkuminekus süüdi ning mõnikord on täiskasvanutel parem olla eraldi kui koos. Oma lapsega suheldes ja talle toeks olles, tugevdatakse juba tekkinud emotsionaalset pinnast, mille najale saab laps tulevikus toetuda.

On arusaadav, et vanemate lahkumineku tagajärjel muutub perekonna dünaamika ning edasised perekondlikud suhted on sedavõrd keerulisemad. Sealjuures ei tohiks unustada, et endiselt peavad lapse kasvatuses üksmeelselt osalema nii ema kui isa. Ainult sellisel juhul tagatakse lapse täisväärtuslik ning positiivne areng. Fakt, et vanemad ei ela enam ühise katuse all, ei pea ilmtingimata tähendama muutusi vanema ja lapse vahelises suhtluses. “ (...) head suhted isaga aitavad noortel a) välja kujundada paremat kohanemisvõimet probleemidega toimetulekuks, b) tajuda tulevikku lootusrikkamana ja c) vältida enda üksikuna tajumist. Kõik see annab aga tulevikus võimaluse oma potentsiaali paremaks realiseerimiseks” (Uljas jt 2003, lk 98). Soe ja usalduslik suhe isaga loob pinnase, millele toetudes poeg tulevikus enda lapsega isasuhet rajama hakkab. “On mõistetav, et isalikkusel on raske kasvada, kui lapsepõlves ja nooruseas pole olnud mehelikku eeskujut ja samastumisobjekti. Isalikkus oma parimal kujul tähendab seda, et isa annab end poja arenguvajaduste teenistusse. Isal, kel endal pole isa olnud, võib olla väga raske asuda oma poja vajaduste teenistusse, kuna tal endal on siisugusest isast suur puudus. Ta võib tunda, et pole võimeline andma, kuna ta pole ka ise saanud” (Myllärniemi 2010, lk 142-143).

“Lapsepõlvekodus valitsenud poja ja isa suhted võivad oluliselt mõjutada seda, kui kompetentse, suutliku ja armastatuna mees end oma peres nüüd tunneb. Tulevased isad mõtlevad, mil määral nad tahavad sarnaneda enda isale. Samas ei pruugi enda isa olla alati ainukeseks vanemlikuks eeskujuks – mõeldes õpetajatele, treeneritele, sõpradele, onudele ja vendadele, kellega ollakse aastaid koos olnud, kujundatakse enda identiteet isana. Mees võib otsustada, et teeb kõike teisiti

ja paremini kui tema isa. Võrdlus isaga saab aegamööda tasakaalukama ja realistlikuma aluse. Sageli viib selline pikaajaline sisearutelu leplikuma suhtumiseni isasse. Samas aitab see ka kaasa, et enese vastu ollakse samuti vähem range ja mõistmatu” (Niiberg 2006, lk 208). Isa vastutus poja meheks kasvamise ees on seega tohutult suur ning seda ei peaks alahindama. Kindlasti ei tohi ta lapse arendamisel kõrvale jääda, sest laps vajab mõlemat vanemat.

“Poisid võivad kasvada üles õnnelikeks, terveteks ja võimekateks meesteks kas üksikvanemate, abielus või uuesti abiellunud vanematega” (Erwin 2011, lk 2). Isata üles kasvamine ei pruugi olla määrav, kuna inimest mõjutab teda ümbritsev kogu tema elu. Kasvatus on peamine, mis meid kujundab. Alguse saab see kodust, kus puutume kokku oma esimeste eeskujudega – oma vanema(te)ga. Arenemisel saab oluliseks see, millised väärtushinnangud on lapsele tema kasvatamisel kaasa antud, kuidas temaga on suheldud, kuidas ja kas teda on õpetatud olema endast lugupidav, end ja teisi armastav ning austav inimene. Poiste meheks kasvatamisega saavad suurepäraselt hakkama ka üksikemad. Tõsiasi on, et meheliku eeskuju olemasolu vajalikkus ning olulisus on väga suurel kohal poisi elus, ei saa mööda vaadata. Usun, et selle puuduse mõjud jäävad noormehi suuremal või vähemal määral saatma kogu elu.

2. EMPIIRILINE UURIMUS

2.1. Uurimuse eesmärk ja metoodika

Uurimuse eesmärgiks on kindlaks teha, milline on isaga või isata üles kasvanud noormeeste arusaam perekonnast kui lähisuhtest, nende suhtumine pereloomisesse ning hinnang isa olemasolule perekonnas.

Uurimuse käigus soovin leida vastuse järgmisele küsimusele: kuidas mõistavad perekonda kui lähisuhet gümnaasiumi 11. klassi noormehed sõltuvalt sellest, kas nad kasvavad isaga või isata.

Uuringus osalesid nelja Viljandimaa gümnaasiumi (Viljandi Gümnaasiumi, Abja Gümnaasiumi, Suure-Jaani Gümnaasiumi ja August Kitzbergi nimelise Gümnaasiumi) 11. klassis õppivad meessoost õpilased. Nende koolide 11. klassides õpib kokku 104 meessoost õpilast. Seega on uuringu populatsiooniks $N=104$.

Viljandi maakonnas on küll kokku 7 gümnaasiumit – Viljandi Gümnaasium, Viljandi Täiskasvanute Gümnaasium, Suure-Jaani Gümnaasium, August Kitzbergi nim. Gümnaasium, Abja Gümnaasium, Tarvastu Gümnaasium ja Võhma Gümnaasium - lõputöö raames küsitlesin nelja gümnaasiumi 11. klassis õppivaid noormehi. Grupist jäid välja Võhma, Tarvastu kui ka Viljandi Täiskasvanute Gümnaasium. Võhma Gümnaasiumis puudub 11. klass, Tarvastu Gümnaasiumi direktor ei andnud küsitluse läbiviimiseks luba, kuna noormeeste kodune olukord on antud teema käsitlemiseks liiga keeruline ning Viljandi Täiskasvanute Gümnaasiumi näol on tegemist kutsekooliga, kus 11. klassi vanuseline koosseis ei kattu minu lõputöö sihtgrupiga.

“Valim on objektide väiksem hulk, mis on valitud koguhulgast (populatsioonist ehk üldkogumist), mille kohta soovitakse informatsiooni saada” (Õunapuu 2013, lk 139). Käesoleva uurimistöö valimiks on kõikne valim, mis tähendab seda, et kõigil populatsiooni liikmetel on

võrdne võimalus sattuda valimisse. Uurimistöö raames kasutatud küsimustikule vastas nelja Viljandimaa Gümnaasiumi 11. klassis õppiva meessoost õpilaste peale kokku 82 noormeest, mis on 79% populatsioonist, seega valim võrdub $n=82$.

Antud uurimistöö puhul on tegemist kvalitatiiv-kvantitatiivse uurimismeetodiga. Meetodi rakendamise vahendiks oli küsimustik, mida kahes koolis viisin läbi isiklikult ning kahes koolis edastasin küsimustiku direktorile või klassijuhatajale, kes omakorda palusid noormeestel antud küsimustik täita. Küsimustikke täideti arvutites ehk toimus e-küsitlus. Küsitlusi viisin läbi ajavahemikus 5. mai 2015 kuni 8. mai 2015. Antud küsimustik oli anonüümne ning saadud andmeid kasutan vaid oma lõputöö raames.

Küsimustik on uurimistöö lisades (Lisa 1).

Küsimustik koosnes 12 küsimusest, millest neli olid avatud ning kaheksa suletud lõpuga. Küsimustiku kaudu sain teadmisi Viljandimaa gümnaasiumite 11. klassis õppivate meessoost õpilaste koduse kasvatuse ja selle mõjude, nende suhtumise suhete- ja perekonna loomise kohta. Samuti tuli küsimustike kaudu välja noormeeste enda hinnang isaga või isata kasvamise suhtes ning isa eeskuju olulisus või selle puudumise tagajärjed.

Kasutasin küsimustiku vormistamiseks Google Drive küsitlustarkvara osa. Seda oli lihtne kasutada ning võimaldas paremini koondada kinnise lõpuga küsimusi. Samuti oli see visuaalselt hästi jälgitav. Ainuke puudus ilmnis hiljem vastuste kokkuvõtmisel, kuna automaatselt tekkinud Exceli tabel vastustega oli väga mahukas ning seetõttu oli lugemine raskendatud.

2.2. Uurimuse tulemused ja interpretatsioon

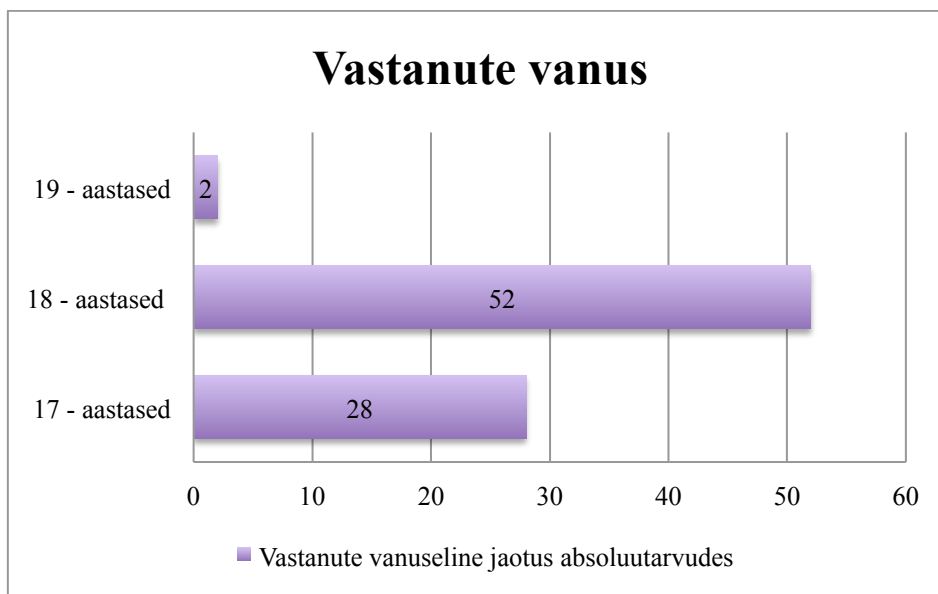
2.2.1. Taustandmed

Antud uurimistöö teemast lähtuvalt tuleb andmete analüüsi alustada taustandmetest. Käsitlen siin vastanute vanust.

Vanus

Tabel 1 Vastanute vanuseline jaotus

	17-aastased	18-aastased	19-aastased
Kokku	28	52	2
Protsendiliselt	34%	63%	3%

Joonis 1 Vastanute vanuseline jaotus

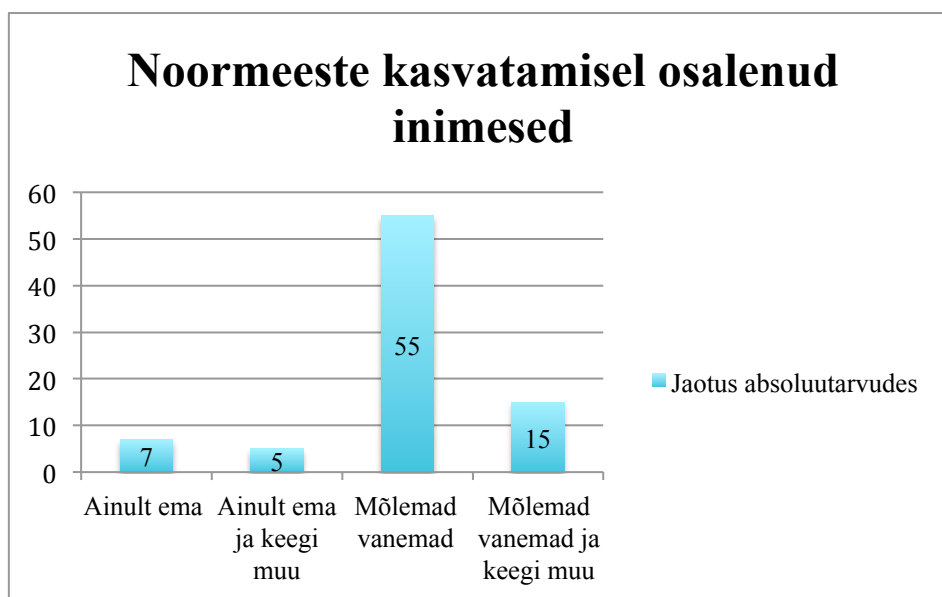
Uurimistöö küsimustik oli suunatud Viljandimaa gümnaasiumite 11. klassis õppivatele noormeestele. Küsimustikule vastas kokku 82 meessoost õpilast. Uurimistöö sihtgrupist tingituna oli küsimustikule vastajate kõrgemaks vanuseks 19 ning nooremaks vanuseks 17 aastat. Kõige rohkem oli vastanute hulgas 18 – aastaseid noormehi, mis on 52 noormeest ehk koguni 63 % vastanute hulgas. 17 – aastaseid 28 noormeest ehk 34 % ning 19 – aastaseid 2 noormeest ehk 3 %. Vastanute keskmiseks vanuseks on 18 eluaastat (vt tabel 1 ja joonis 1).

2.2.2. Isa olemasolu ja olulised mees-eeskujud 11. klassi noormeeste elus

Uurimistöö tarbeks oli oluline uurida, mis inimesed on mänginud noormeeste enda hinnangul nende kasvatamisel suurt rolli ning sellest tulenevalt uurida, kas ja keda noormehed praegusel eluperioodil kõige olulisemaks mees-eeskujuks peavad ning mis mõju on need isikud neile avaldanud.

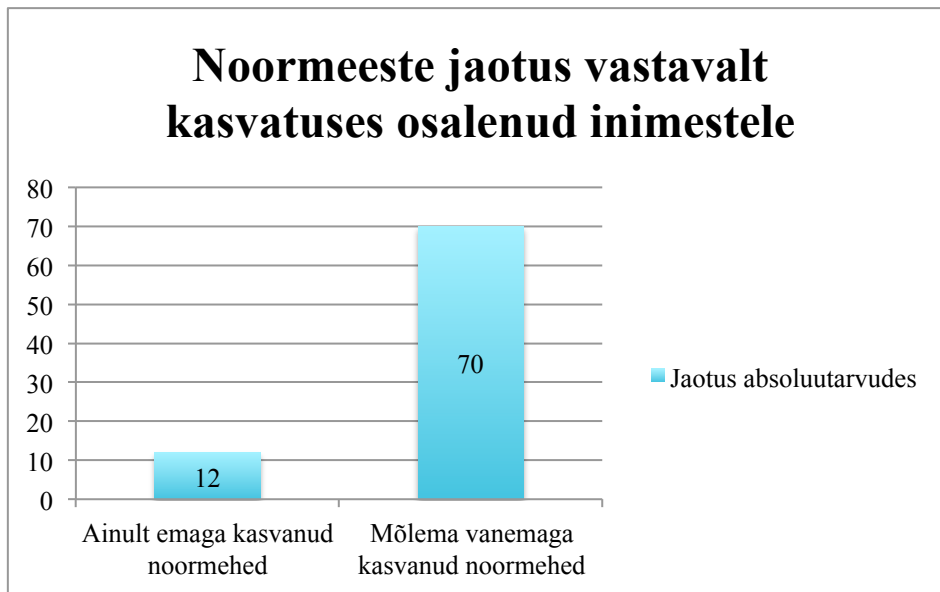
Tabel 2 Noormeeste kasvatamisel osalenud inimesed

	Ainult ema	Ainult ema ja keegi muu	Mõlemad vanemad	Mõlemad vanemad ja keegi muu
Kokku	7	5	55	15
Protsendiliselt	9 %	6 %	67 %	18 %

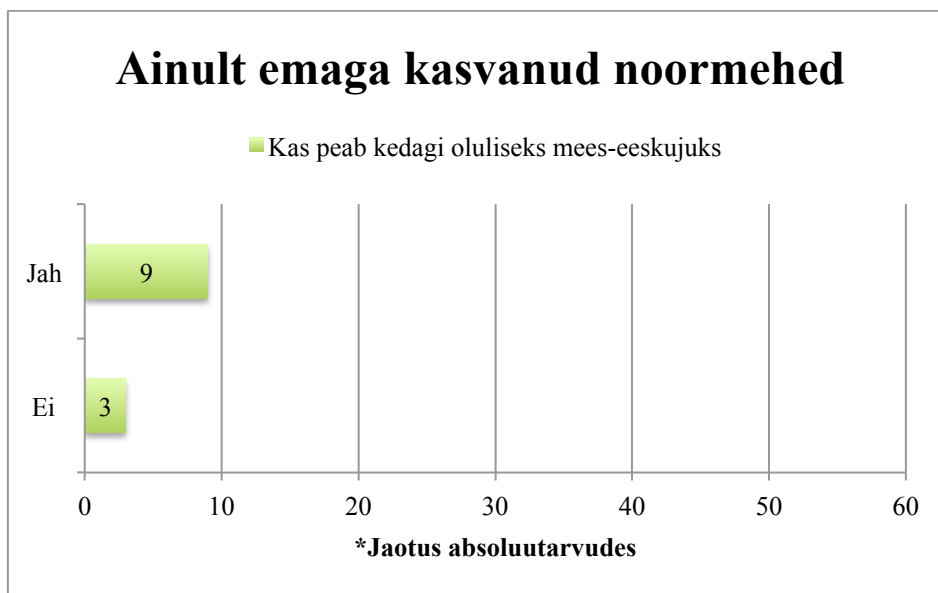
Joonis 2 Noormeeste kasvatamisel osalenud inimesed

Tulemustest ilmneb, et mõlema vanemaga kasvanud noormehi on uuritavate hulgas kõige rohkem, 55 noormeest, mis on vastanute hulgast koguni 67 %. Mõlema vanema ja kellegi muu osalemisel (vanavanemad) üles kasvanud noormehi on vastanute seas 15, mis on 18 % vastanutest. Ainult emaga kasvanud noormehi on 7, mis on 9 % vastanutest ning ainult ema ja kellegi muu osalemisel (vanavanemad, kasuisa) üles kasvanud noormehi on 5 ehk 6% vastanutest (vt tabel 2 ja joonis 2).

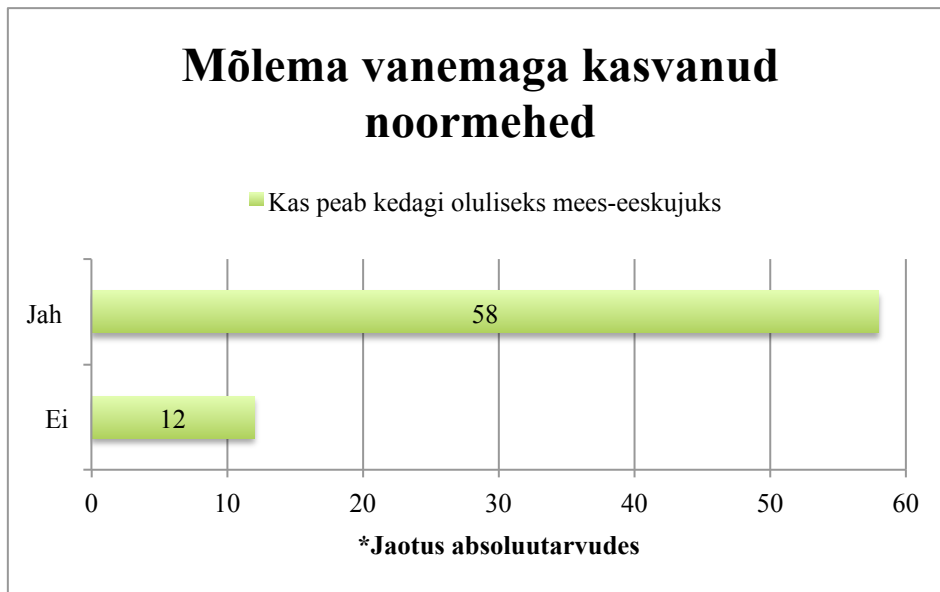

Joonis 3 Noormeeste jaotus vastavalt kasvatuses osalenud inimestele

Noormeeste koguarvust 104 vastas küsimustikule 82 noormeest, mis on 79 % koguarvust. Tulemused jagunevad järgnevalt: mõlema vanemaga kasvanud noormehi on vastanute hulgas 70 ning ainult emaga kasvanud noormehi on 12 (vt *joonis 3*).

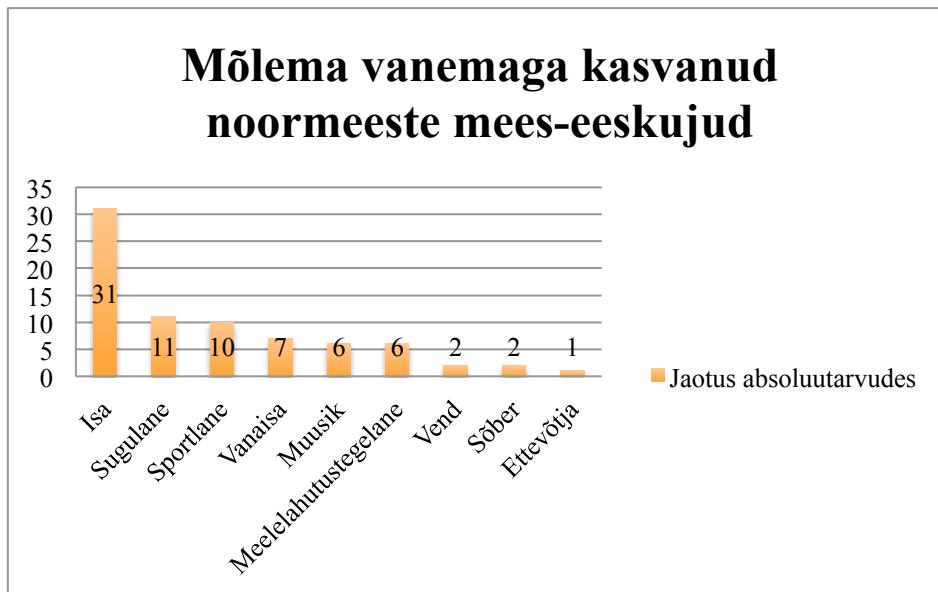

Joonis 4 Mees-eeskuju olemasolu jaotuvus ainult emaga kasvanud noormeeste näitel

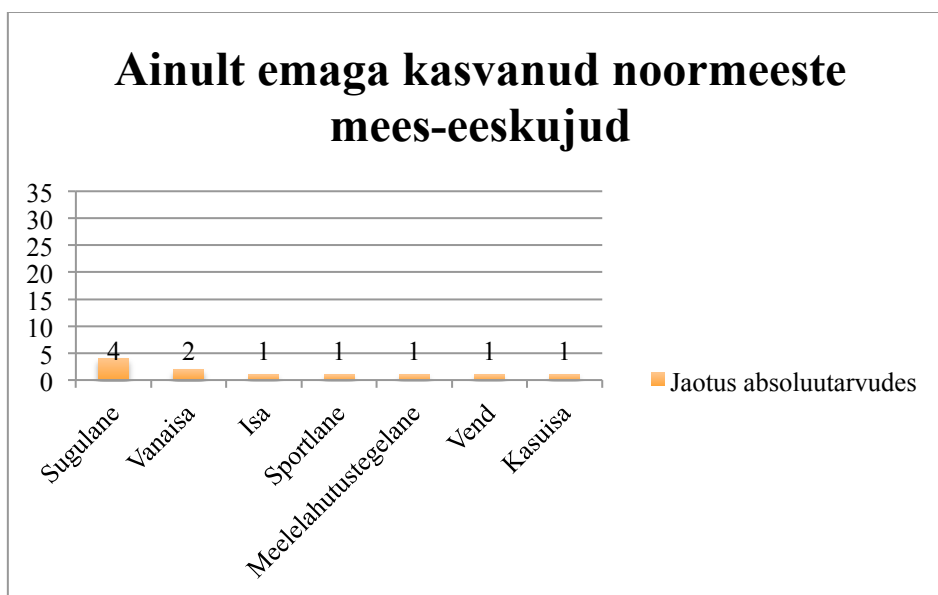

Joonis 5 Mees-eeskuju olemasolu jaotuvus mõlema vanemaga kasvanud noormeeste näitel

Küsimusele “Kas Sinu elus on mõni oluline mees-eeskuju?” vastas ainult emaga üles kasvanud noormeeste seast üheksa inimest jah ning kolm inimest vastas ei (vt *joonis 4*). Võib järeldada, et isa eeskujuga puudumisel muutuvad oluliseks teised meessoost isikud poisil elus, kelle pealt õppida ning kes pakuvad mehelikku samastumisobjekti, millele tuginedes saab poiss meheks sirguda. Võib arvata, et eitavalt vastanud noormehed on oma elus jäänud ilma positiivsest ning tähtsast eeskujust, kes neid mõjutanud ning elus edasi aidanud on. Need noormehed leiavad, et olulisem on ise elus hakkama saada, kuna üles kasvades on neil tulnud seda tihtipeale teha. Mõlema vanemaga üles kasvanud noormeeste hulgas vastas küsimusele “Kas Sinu elus on mõni oluline mees-eeskuju?” 58 inimest jah ning 12 inimest vastas ei (vt *joonis 5*). Tulemustest võib järeldada, et need noormehed on leidnud endale elus olulise mees-eeskuju, kes on otseselt või kaudselt panustanud poisil ellu ja tulevikku. Eitavalt vastanute põhjal võib öelda, et kuigi ollakse üles kasvanud mõlema vanemaga, siis isa kui meheliku eeskujuga roll perekonnas ja poja kasvatamisel pole olnud märkimisväärne.

Joonis 6 Mees-eeskujud mõlema vanemaga kasvanud noormeeste näitel

Joonis 7 Mees-eeskujud ainult emaga kasvanud noormeeste näitel

Oluliste mees-eeskujudena tõid gümnaasiumi 11. klassi noormehed välja ülaltoodud isikud. Põhjusel, et paljud noormehed tõid mees-eeskujudena välja mitu isikut, esineb mõnda ilmingut grupi koguarvust rohkem. Joonistelt ilmneb, et mõlema vanemaga kasvanud noormehed peavad suurimaks eeskujuks isa (31) (vt *joonis 6*), ainult emaga kasvanud noormeeste olulisemaks eeskujuks on sugulane (3), kuid isa kui eeskuju on siiski mainitud (1) (vt *joonis 7*). Võib järeldada, et vanemate lahkumineku järel ei ole isa lapsest kaugenenu ning tal on endiselt oluline koht poja elus. Mõlema vanemaga kasvanud noormeestel on tähtsateks eeskujudeks

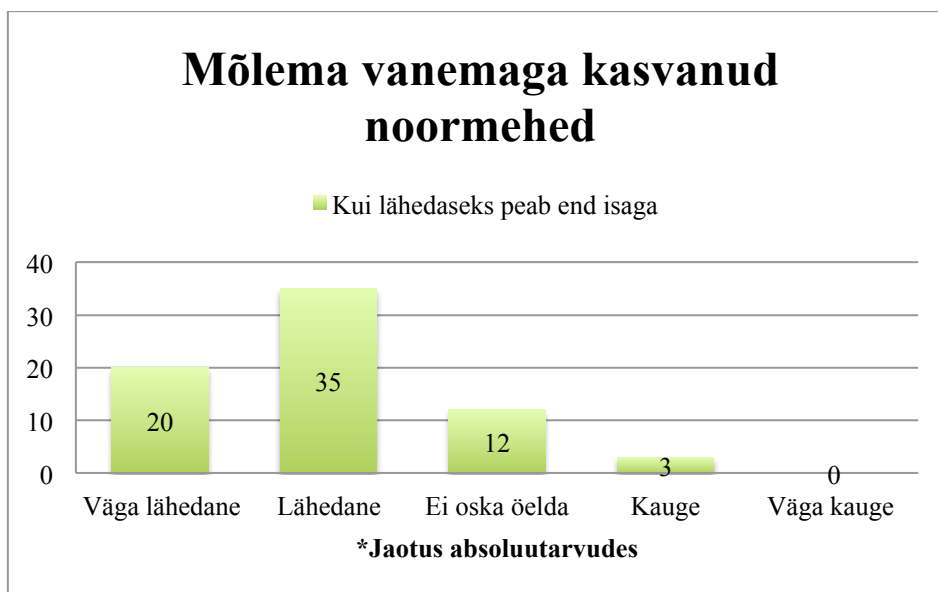

kujunenud ka teised meessoost isikud nagu sugulane (11), sportlane (10), vanaisa (7), muusik (6) ja meelelahutustegelane (6). Ka ainult emaga kasvanud noormehed peavad heaks eeskujuks vanaisa (2), meelelahutustegelas (1), sportlasi (1), kasuisa (1) ja venda (1). Ainult emaga kasvanud noormeeste puhul saab järeldada, et poisid leiavad mentoreid ka teiste meessoost isikute hulgast, kes neid motiveerivad ning tuge jagavad.

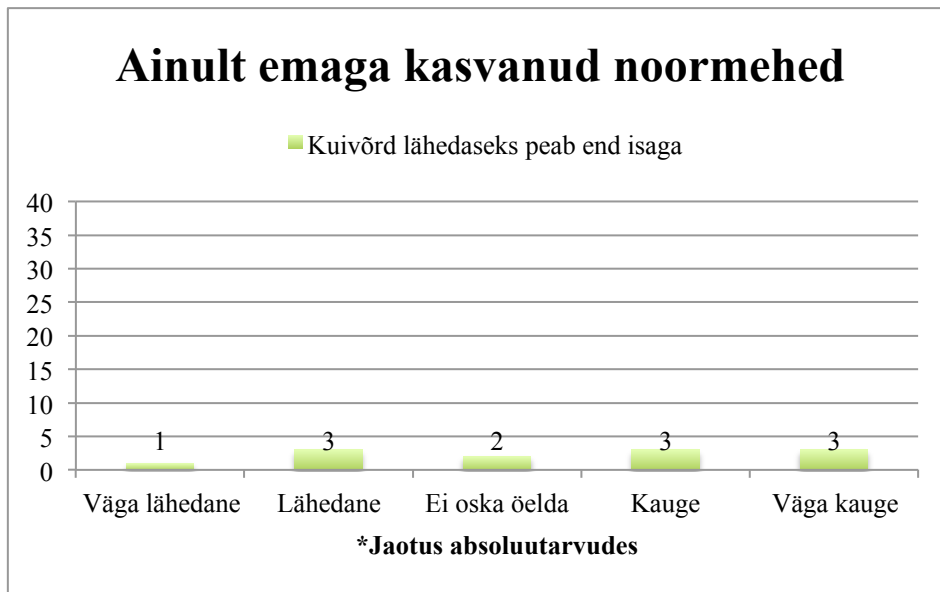
Mõlema grupi noormehed leiavad, et väljatoodud eeskujud on neile jaganud julgust, tarkust ning mõjutanud neid olema sõbralikum (21), samuti tunnevad poisid, et antud eeskujud on neile olnud suureks motivatsiooniks ning inspiratsiooniks (19). Oluliseks peetakse ka töökust ning sihikindlust (8), meessoost autoriteedid on nende hinnangul avaldanud suurt mõju nende maailmavaate ning väärtushinnangute kujunemisele (3). Samuti on need meesterahvad neile õpetanud austust, viisakust ja ausust (4), süstinud neisse enesekindlust (3) ja suunanud mõtlema kastist välja (3). Oli ka noormehi, kes ei osanud end põhjendada (6). Tulemustest ilmneb, et noormehed leiavad mees-eeskujude mõju olevat üsna sügava ja märkimisväärse.

2.2.3. Isa toe tunnetamine 11.klassi noormeeste arusaamades

Parema arusaama tekitamiseks isa-poja suhetest oli vaja välja uurida, kuidas poisid tunnetavad isa toetust oma mõtetele ja tegevusele sõltuvalt sellest, kas ollakse kasvanud koos isaga või isata.

Joonis 8 Hinnang lähedusele isaga mõlema vanemaga kasvanud noormeeste näitel

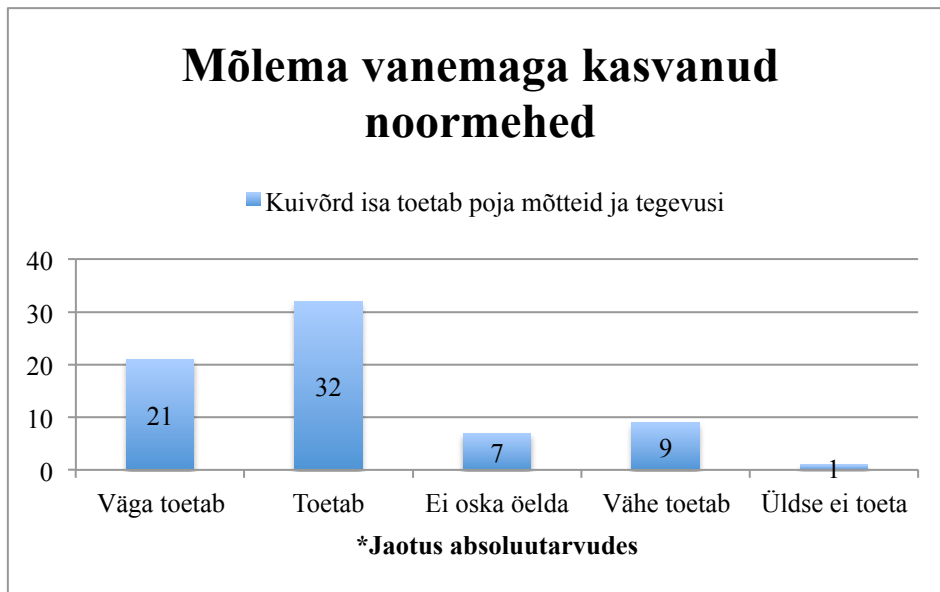
Joonis 9 Hinnang lähedusele isaga ainult emaga kasvanud noormeeste näitel

Joonistest ilmneb, et suurem osa mõlema vanemaga kasvanud noormeestest peab end oma isaga pigem lähedaseks (35) kui väga lähedaseks (20). 12 noormeest 70-st ei oska öelda, kui lähedased isaga ollakse ning kolm noormeest 70-st leiab, et suhe isaga on kauge (vt *joonis 8*). See-eest on ainult emaga kasvanud noormeeste vastused jagunenud üsna võrdväärselt, väga lähedaseks peab suhet vaid üks noormees 12-st ning sealjuures kaks noormeest ei oska lähedust isaga defineerida. Siiski peavad noormehed võrdselt suhet isaga lähedaseks (3), kaugeks (3) ning väga kaugeks (3) (vt *joonis 9*).

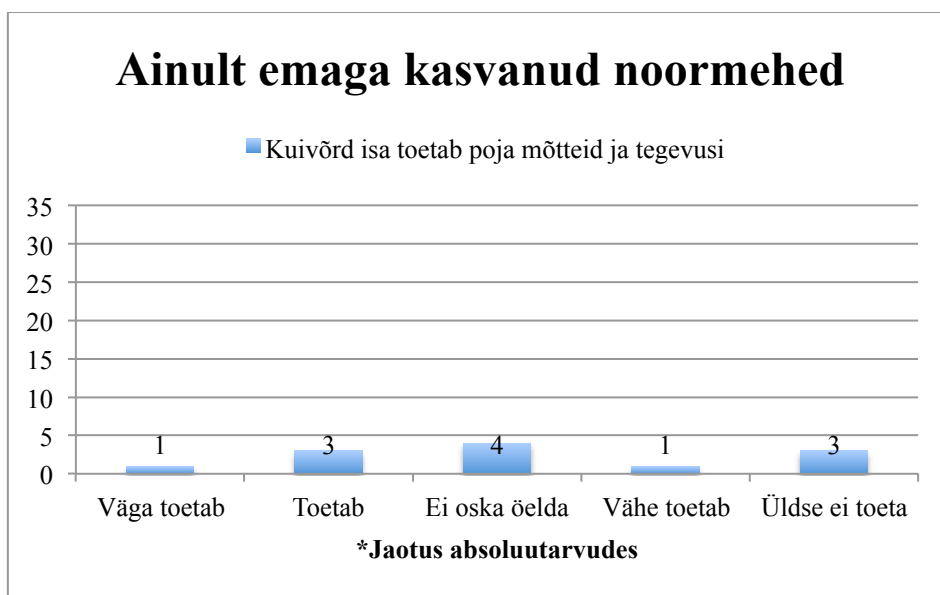
Tuginedes mõlema grupi arvamusele, leiavad poisid, et mittelähedase suhte peamine põhjus olevat asjaolu, et suhted isaga on lihtsalt keerulised (12) või isa elab ja töötab teises linnas (9) – “Suhtleme vähe, ainult niipalju, kui ta vahest satub Eestisse külla mõned korrad aastas”, “Kuna mu isa elab Pärnus, siis ma ei suhtle temaga eriti ja kui ma teda Pärnus külastan, siis on tal pidevalt midagi muud vaja teha”, “Isa töötab Tallinnas ja käib nädalavahetustel kodus, kuid mitte iga nädalavahetus. Isa jääb kaugeks”, “Erinevad elu keerdkäigud on mõjutanud isaga suhteid. Varasemalt olid need väga head, kuid on järkjärgult hakanud kaugenema. Osalt on kahju kuid teisalt ka parem sedasi, minule endale”, “Meil on tõusud ja mõõnad, ma ei veeda liialt aega kodus”, “Mu vanemad on pikka aega juba lahus ja ma kasvasin ainult emaga üles. Ma suhtlen oma isaga vähesel määral ainult siis kui vaja. Kuigi ma kasvasin ilma isata, ei tunne, et ma oleksin millegist ilma jäänud, sest mul olid teised meessoost isikud kes mind juhendasid”. Samuti arvatakse, et suhtele mõjub negatiivselt ka huvide ja mõttemaailmade mitteklaapimine

(4) – “Mulle ei meeldi jalgpall nagu talle”, “Küllaltki lähedane, kuid natuke kaugendab meid üksteisest arusaam maailmast ja suhtumisest. Mõttemaailmaid on mõne koha pealt veidike erienvad. Kuigi isa on terve minu üles kasvamise vältle kujundanud minu arusaama maailmast, siis siiski on mõttemaailmad paraku kohati erinevad”, “Ei ole lähedane ega kaugel, sest meie arusaam maailmast erineb”, “Kahjuks ma ei taha temaga igal pool kaasas käia ja asju proovida ning katsetada”. Noormehed, kes hindavad suhteid isaga väga lähedaseks ja lähedaseks, tunnevad, et sellele on väga palju kaasa aidanud ühiste hobide, tegevuste ning mõttemaailma olemasolu (23) – “Teeme tihti paljusi asju perega koos, mis minu arvates toob kõiki pere liikmeid üksteisele ligemale”, “Me käime isaga tihti looduses ja suhtleme tihti”, “Vaheaegadel käin koos temaga tööl. Osaleme spordi üritustel, näiteks Viljandi rattaklubi matkadel”, “Minu välja toodud argumendid ja plaanid ühtivad isa omadega, koos teostame kõiki füüsilisi koduseid töid ja otsuseid. Kõik suuremad väljaminekud arutatakse ka minuga läbi, et kuulata minu arvamust”, “Me oleme üpris samasuguse mõttelaadiga, ehk suudame üksteise mõtetest ja arvamustest aru saada”, “Teeme isaga koos paljusi asju. Kuna minu isa on ka minu treener ja meil on ühised huvid siis saame selle läbi ka koos aega rohkem veeta. Isaga on meil hea nalja- ja jutusoon”. 23 juhul 83-st leiavad poisid, et isa on neile alati toeks ja abiks olnud ning seetõttu tunnevad nad end isaga lähedasena – “Oma isaga saan kõigest rääkida ja ta on alati toeks mulle. Vabal ajal on meil ka palju ühiseid tegevusi ja huvisi”, “Julgen rääkida temaga kõigest ja usaldada tema nõuandeid ning ei kahtle temas”, “Ta on mind alati aidanud ja kasvatanud”, “Sest me saame hästi läbi. Olen palju tarkuseteri oma isa käest saanud”, “Ma võin temaga peaaegu kõigest rääkida, ta on minu jaoks kõigeks valmis, toetab mind ja annab kõiges nõu”, “Me teeme peaaegu kõike koos, räägime oma muredest ja toetame üksteist”.

11 noormeest ei osanud oma arvamust põhjendada.

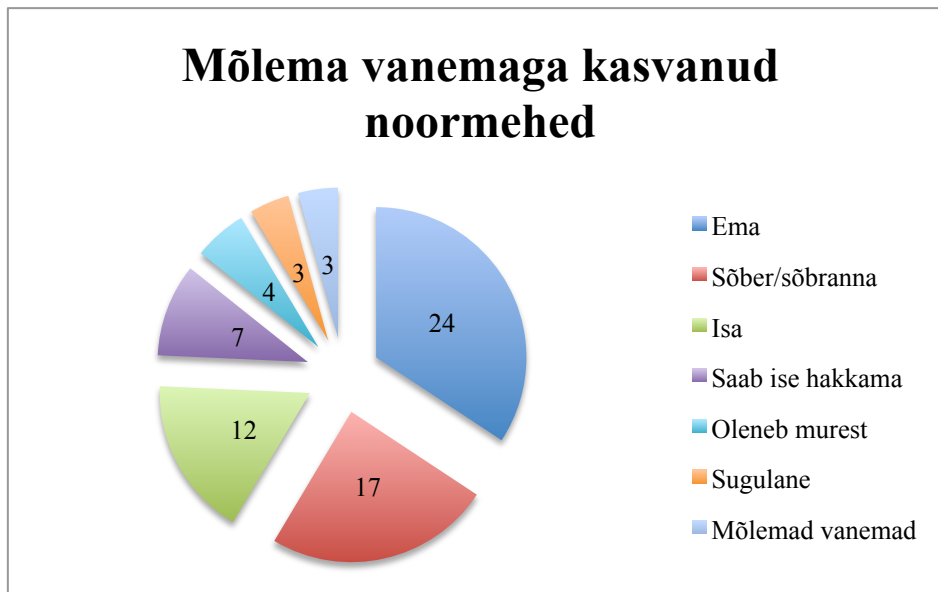
Joonis 10 Poja hinnang isa toetusele mõlema vanemaga kasvanud noormeeste näitel

Joonis 11 Poja hinnang isa toetusele ainult emaga kasvanud noormeeste näitel

Joonistest ilmneb, et enamus mõlema vanemaga kasvanud noormeestest leiab, et isa pigem toetab (33), kui et väga toetab (21) nende mõtteid ja tegevusi ning üheksal juhul 70-st arvab, et isa toetab neid vähe (vt *joonis 10*). Eelmisest joonisest (vt *joonis 9*) tuli välja, et ainult emaga kasvanud noormehed peavad suhteid isaga keeruliseks, millest võib tuleneda, et suurem osa noormehi ei oska öelda (4), kui väga nad isa tuge tunnetavad ning koguni 3 noormeest 12-st arvavad, et isa ei toeta neid üldse. Siiski kolmandik ainult emaga kasvanud noormeestest leiab, et isa kas väga toetab (1) või toetab (3) neid nende ettevõtmistes (vt *joonis 11*). Mõlema grupi

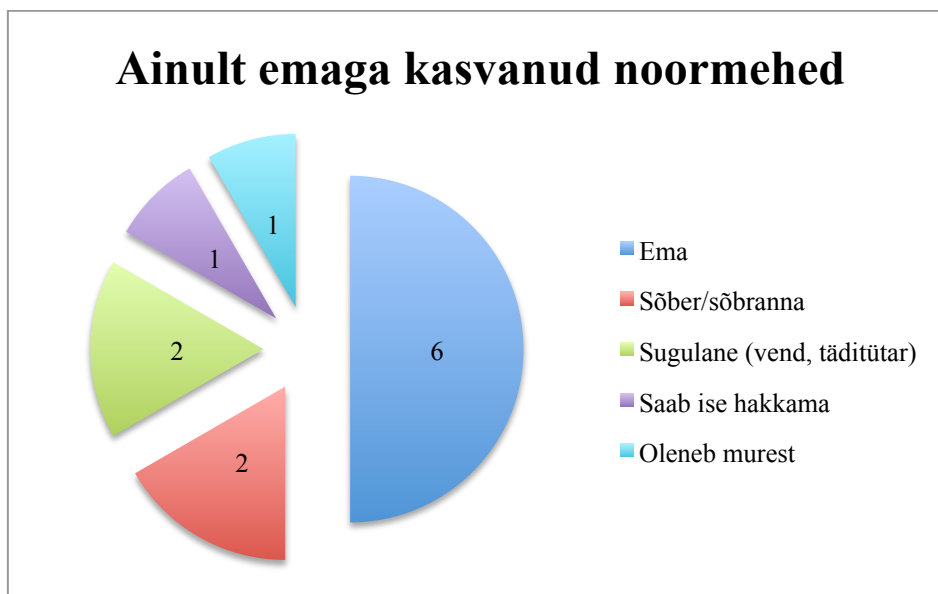
puhul kehtib arvamus, et isa ei tunne poja tegemiste vastu suurt huvi ning seetõttu ei tea tema elust palju (10) – *“Teda üldiselt ei huvita mida ma teen”, “Kuna ta on kasvatamise juures vähem osalenud, ei tea ta väga palju minu tegemistest”, “Elame küll koos kuid ei suhtle omavahel enam väga palju ning ma ei usaldada teda väga suurel määral, ning seetõttu ta ei teagi eriti minu tegemistest ning mõtetest, kuid varasemalt ta otseselt ei toetanud neid, kuid kohe kindlasti ka ei keelanud”, “Ei toeta eriti rahaliselt, ega pole millegiga silma paistnud”*. Sealjuures leiavad mõlema vanemaga kasvanud noormehed, et põhjuseks, miks isa neid ei toeta on see, et isale ei meeldi poja hovid, unistused ja mõtted (8) – *“Talle ei meeldi kui ma arvutis olen”, “Minu isa väga palju ei toeta minu unistusi, seepärast, et ta kardab et ma põrun ja pole hiljem enam turvaline elustiil, aga ma ütleks et see unistus on riski väärt”, “Isa ei saa aru minu mõtetest ja alatasa viriseb minu tegemiste kallal, aga sama teen ma talle”, “Suures osas ta ei mõista neid”*. Nii mõlema vanemaga (52) kui ainult emaga (5) kasvanud noormehed toovad positiivsena välja asjaolu, et isa toetab, aitab, motiveerib ja tunneb huvi poja elu vastu – *“Isa toetab mind igal juhul, isegi on valmis oma vaba aega raiskama minu jaoks”, “Olen terve elu saanud oma vanematelt toetust nii palju kui vaja. Ühesõnaga väga toetav paps”, “Ta toetab mind igasuguste plaanidega mis mul mõtetesse tulevad ja ei hinda mind nende põhjal halvasti. Ta respektierib kõiki mu otsuseid”, “Toetab väga nii majanduslikult kui ka psühholoogiliselt, aga samas ei hellita liiga ära, mis ongi minu jaoks kõige olulisem, sest peab olema mingi iseseisvus tunne”, “Isa on alati võimaldanud mul tegeleda asjadega, mis on mulle südamelähedased”*.

Joonis 12 Inimene, kelle poole noormees pöördub mure või probleemi korral

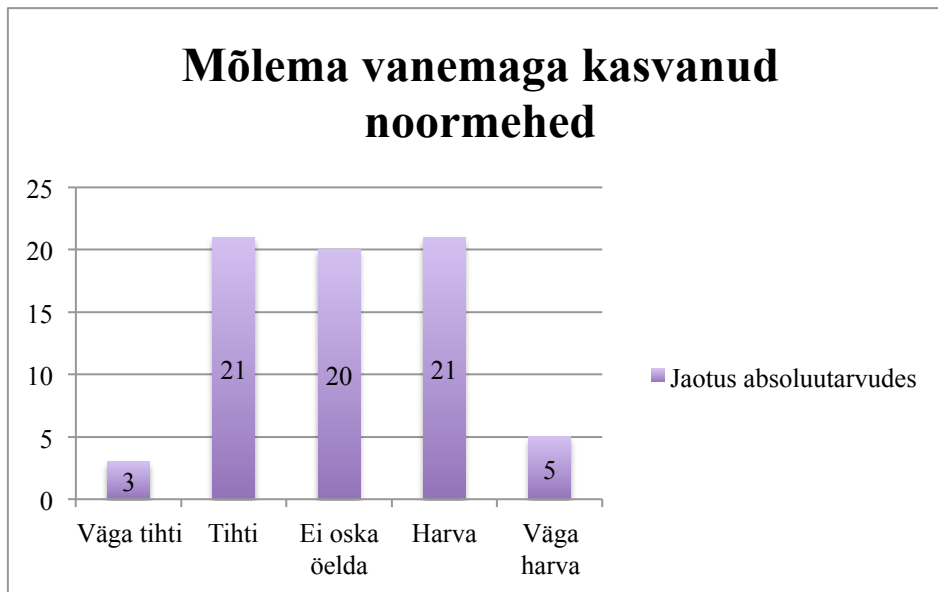
Joonisest 12 tuleb välja, et mõlema vanemaga kasvanud noormehed pöörduvad mure või probleemi korral pigem ema poole (24), siis sõbra/sõbranna poole (17) ning alles kolmandana isa poole (12). See on küsimusi tekitav tulemus, kuna 35 noormeesest 70-st väidavad, et on isaga lähedased ning 20 juhul 70-st väga lähedased (vt *joonis 8*). Olgugi, et suhteid isaga peetakse lähedaseks (vt *joonis 10*) ning leitakse, et isa toetab (33) ja väga toetab (21) neid, siis mingil põhjusel pöörduakse kõige rohkem siiski ema poole. Tekib küsimus, kui suhet isaga peetakse nii lähedaseks, siis miks on ema ikkagi inimene, kelle juurde esimesena mure või probleemi korral minnakse. Noormehed toovad peamiseks põhjuseks asjaolu, et ema tunneb last kõige paremini ning oskab seega lahendusi leida (23) – *“Ema teab mind 17 aastat”, “Ema küsib rohkem, kuidas mul läheb ja see on hea võimalus oma muredest rääkimiseks”, “Kuna ema kuulab alati ilusti ära ja oskab paremini teatud kohtade pealt nõu anda”*. Sealjuures tunnevad noormehed, et näiteks sõbrale või sõbrannale on kergem muret kurta, kuna nendega saab kõigest rääkida (18) – *“Sõpradega saab kõige vabamalt rääkida, asjadest millega vanematega ei saa. Sõbrad oskavad ka aidata paremini kui vanemad”, “Tunnen, et mu sõbrad saavad minust paremini aru”, “Sõbraga saan kõikidest asjadest rääkida, vanematega mitte kõikidest, võivad üle reageerida”*. Isa poole mittepöördumise põhjuseks tuuakse välja, et kõik sõltub probleemist ja selle sisust (4) – *“On teatud probleemid, mille korral pöördun ema poole, isa poole, sõprade poole või teiste minu jaoks oluliste inimeste poole. Seega on keeruline üldistada, sest oleneb mure liigist”* ning samas tahetakse ise oma probleemidega hakkama saada (6) – *“Ma tegelen oma probleemidega ise, tuge mul vaja ei ole, lihtsalt vabadust teha oma valikuid”, “Sest ma saan oma asjadega üsna*

hästi hakkama”, “Minu probleemid ei ole mured ega koormaks teistele, lahendan ise enda probleemid”. Noormehed, kes siiski pöörduvad probleemi korral pigem isa poole (12) põhjendavad seda harjumusega ning usaldusega, mis neil isa vastu on (11) – “Olen harjunud sellega, et mure puhul pöördun isa poole”, “Sest teamaga on kujunenud kuidagi parem side”, “Esimese asjana isa poole kuna teda usaldan enim”.

Joonis 13 Inimene, kelle poole noormees pöördub mure või probleemi korral

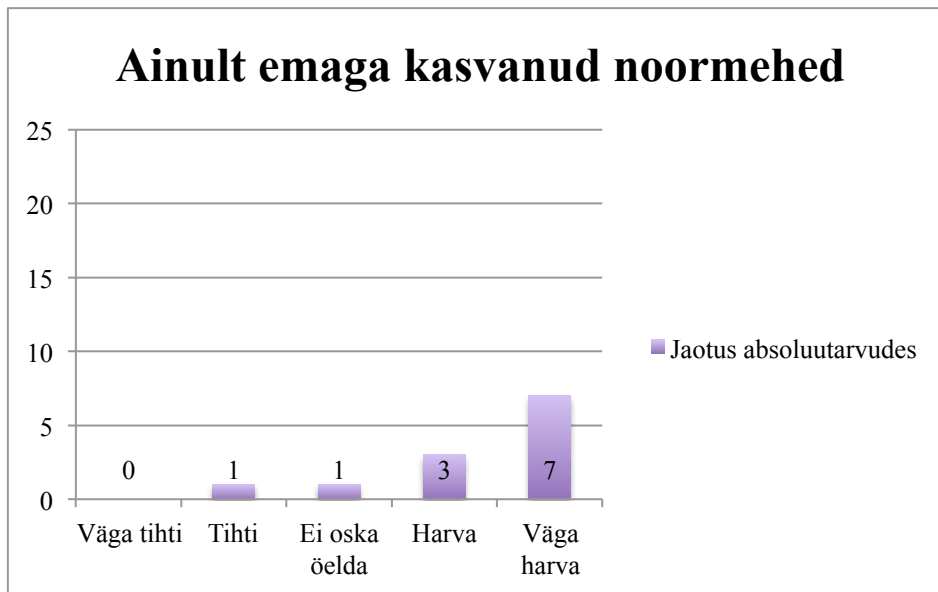
Joonise 13 tulemused ei ole üllatavad, põhimõtteliselt pooled noormeestest pöörduvad mure korral ema poole (6). Ainult emaga kasvanud noormeestel on harjumus ema poole pöörduda, sest ema tunneb neid kõige paremini ning on olnud nende elus oluline täiskasvanud eeskuju (6), seega on ta olnud lapse jaoks kesksel kohal – *“Ema on mul kaaslane, kellega ühe lauataga sööme ja ühe katuse all. Ema on mul kõige tähtsam inimene, siin maailmas, kelle juurde pöörduda oma probleemidega. Abi saan ka oma tüdruksõbralt”, “Sest emaga saan ma kõige lähedasemalt läbi”, “Sest ta on peaaegu igalhetkel saadaval/olemas kui vaja”.* Järgmisena räägitakse sõbra või sõbrannaga (2) ning siis sugulasega (2). Põhjused on sarnased, sugulane (vend, täditütar) ning sõber/sõbranna mõistavad noort kõige paremini ning nendega saab kõigest rääkida (3) - *“Sõber leiab alati õige lahenduse ja ta mõistab”, “On teatud probleemid, mida saan ainult oma onutütreaga rääkida, kuna tema on minu vanune ja oskab asju näha nagu mina”.*

Joonis 14 Isa poole pöördumine mure või probleemi korral

Tulemused jagunevad enamjaolt kolme arvamuse vahel – noormehed pöörduvad mure või probleemi korral just isa poole tihti (21), harva (21) või siis ei oska üldse öelda (20), kui sageli isaga muredest räägitakse. Sealjuures 5 juhul 70-st noormehed toovad välja, et isa poole pöördatakse väga harva (5) (vt *joonis 14*). Eelkõige arvavad noormehed, et kõik sõltub murest/probleemist (18) ning siis alles mõeldakse, kes võiks selles osas neid kõige paremini aidata – “Pöördun siis kui tean, et ta suudab mind aidata”, “Oleneb kui suur mure see on ja kas just isa saab aidata”. Just isa poole pöördumist põhjendatakse sellega, et isal on palju elukogemust ning seetõttu oskab ta mehelikku nõu anda (13) – “Kuna isa juurde pöördun probleemidega, mis on natukene teistsugused ja mille kohapealt oskab tema nõu anda, mitte ema”, “Isa kui targem ja kogenum teab maailma asjadest kõike ja oskab mind vähe rohkem aidata kui ema”, “Kuna tema on näinud elu ja oskab aidata mind nii mõneski probleemis”. Samuti toodi välja, et isa on poegadele abiks pigem praktilistes asjades (7) – “Isa poole pöördun pigem selliste praktiliste muredega, ema poole lihtsamate probleemidega”, “Isa aitab mind alati kui mul on mingi rahaline probleem või autol midagi katki siis küsin talt nõu”, “Sõidutab mind autoga vajadusel väga tihti”. Ühtlasi arvavad poisid, et ema poole on probleemidega lihtsam pöörduda (4) – “Tavaliselt reageerib isa üle”, “Niimoodi on lihtsalt välja kujunenud, et ema on mõistlikum, ega puhu probleeme suuremaks, kui need reaalsuses on”, “Isa muutub kurjaks kergemini”.

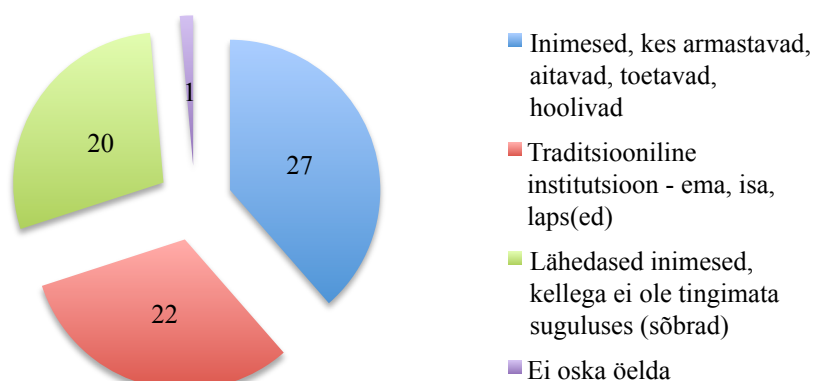
Joonis 15 Isa poole pöördumine mure või probleemi korral

Jooniselt ilmneb, et ainult emaga kasvanud noormehed pöörduvad mure või probleemi korral isa poole väga harva (7) ning harva (3) (vt *joonis 15*). Võttes arvesse noormeeste hinnangut lähedusele isaga (vt *joonis 9*), võib öelda, et sellised tulemused on üsnagi loogilised. Enim esinenud põhjuseks on kaugel suhe isaga (9), mis suure tõenäosusega saab isa poole pöördumisel takistuseks - “Kuna suhtleme vähe ja läbisaamine meil kahel jäärpäisel alfaisasel on mitte just kõigepareim, siis ei räägi temaga eriti oma nõrkadest külgedest”, “Oleme jäänud väga kaugeks ja ei ole võimalust suhelda väga temaga”, “Ma ei leia, et ma oleks isaga küllalt lähedane, et ma tema poole abipalvega tavaliselt pöördaksin”.

2.2.4. Perekond kui väärtus 11.klassi noormeeste arusaamades

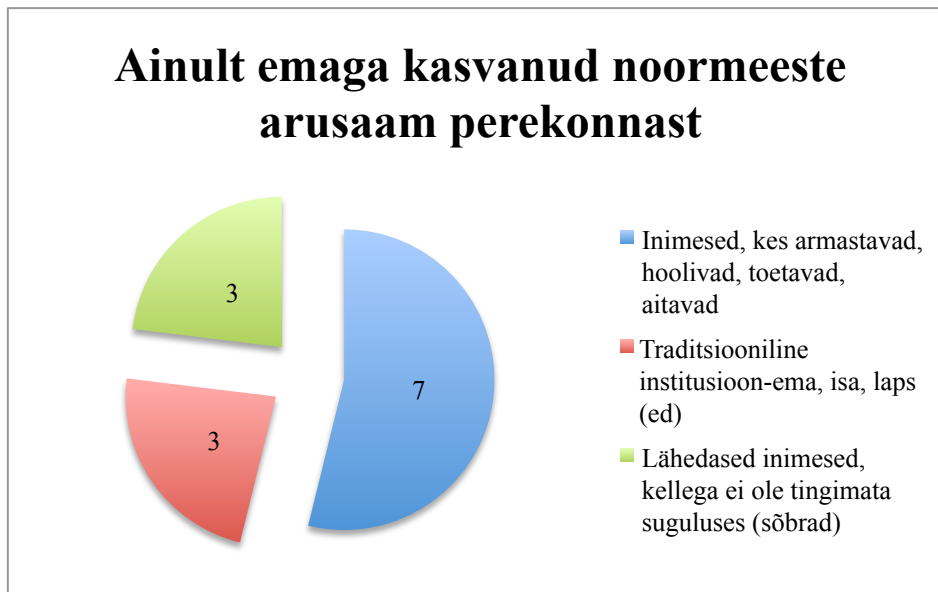
Põhjalikuma ülevaate saamiseks, kuidas isaga või isata kasvamine on poistele nende endi hinnangul mõju avaldanud, oli vaja uurida, kuidas väärtustavad noormehed perekonda ning seal olulist osa mängivaid vanemaid, eelkõige isa. Eesmärk oli välja selgitada, milline on 11. klassi noormeeste arusaam perekonnast sõltuvalt sellest, kes on nende kasvatamisel suurt rolli mänginud ning milline on olnud isa osalus poja elus.

Mõlema vanemaga kasvanud noormeeste arusaam perekonnast

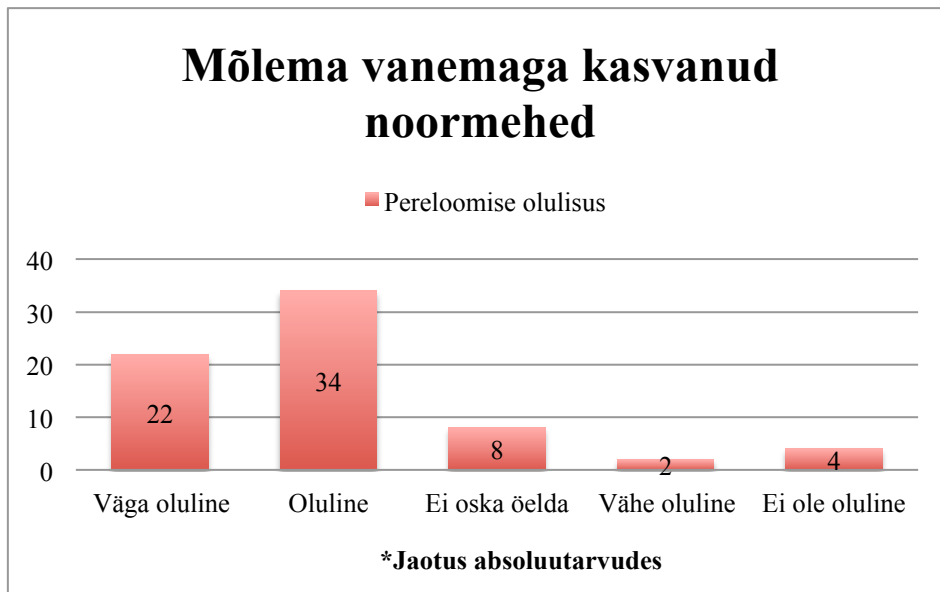
Joonis 16 Mõlema vanemaga kasvanud noormeeste arusaam perekonnast

Mõlema vanemaga kasvanud noormehed mainisid kõige enam, et **perekond on inimesed, kes armastavad, aitavad, toetavad, hoolivad** (27) (vt joonis 16) – “Perekond on kõige tähtsam. Alati tuleb nende eest hoolt kanda kui nad seda vajavad või nende eest välja seista. Perekond on ainuke asi maailmas, mis on mulle toeks nii heas kui halvas”, “Perekond on minu jaoks oluline: saan paluda abi nende käest ja vajaduse korral jagada muresi. Ma tean, et nad on valmis mind kaitsema ja abistama. Nad armastavad mind alati”, “Perekond on koht, kus saan ennast tunda turvaliselt. Olla mina ise ning käituda nagu tahan (viisakuse piires). Ei pea kartma ega põdema oma vigu ning nõrku külgi, vaid olla vabalt, ilma, et keegi midagi ütleks”. Samuti toodi välja, et **perekond on traditsiooniline institutsioon, kuhu kuuluvad ema, isa ja laps(ed)** (22) – “Minu jaoks koosneb perekond isast, emast ja nende lastest”, “Perekond on minu jaoks see kui on olemas isa, ema ning laps. Perekond on ka siis kui on üks lapsevanem ainult”, “1 maja + sugulased”, “Ema, isa, lemmikloomad, vennad, paremad sõbrad ja sugulased”. Ühtlasi arvatakse, et **perekond on lähedased inimesed, kellega ei olda tingimata suguluses** (20) – “Hulk inimesi kes armastavad üksteist. Perekond ei pea olema gineetiline”, “Pere on inimesed, kellega on koos elatud (nii sõbrad, sugulased, kui ka päris pereliikmed on minu jaoks pere)”, “Perekond on inimesed, kes on sinu jaoks alati olemas, toetavad ja aitavad sind. Perekond ei pruugi olla ainult ema, isa, õed või vennad”.

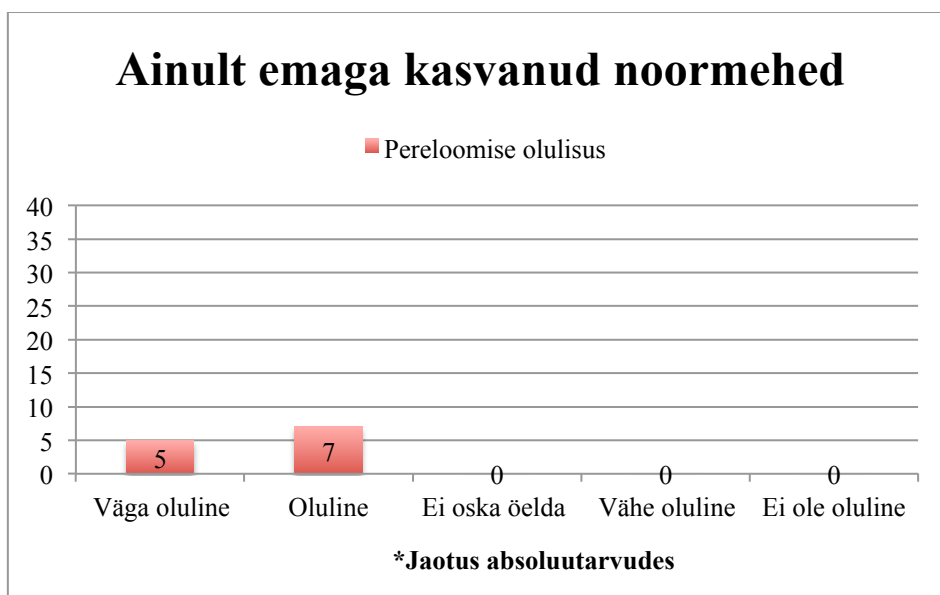

Joonis 17 Ainult emaga kasvanud noormeeste arusaam perekonnast

Ainult emaga kasvanud noormeeste puhul mainiti samuti kõige rohkem, et **perekond on inimesed, kes armastavad, hoolivad, toetavad ja aitavad** (7) (vt joonis 17) – “Perekonnas hoolitsetakse, aidatakse ja tuntakse muret üksteise üle”, “Perekond on oluline, kellega saab suhelda ja kurta muresid, kui vaja”, “Perekond on osa minust, ilma perekonnata ei saaks ma millegiga hakkama. Nad toetavad mind otsustes mis mul tuleb langetada”. Noormeeste seas esines ka arvamus, et **perekond on traditsiooniline institutsioon, kuhu kuuluvad ema, isa ja laps(ed)** (3) – “Siis kui mul on olemas isa ja ema ja siis ka laps/lapsed võiks ka olla koduloom”, “Perekond on ema ja isa ühe söögilaua taga. Võimalusel ka lapsed”, “Perekond on inimestest koosnev kogu, kuhu peaks kuuluma mees ja naine (isa ja ema) ning laps(ed)”. Sarnaselt mõlema vanemaga kasvanud noormeestega leidsid ka ainult emaga üles kasvanud poisid, et **perekond on lähedased inimesed, kellega ei olda tingimata suguluses** (3) – “Mul on teine arusaam perekonnast. Perekond pole siis kui peres on ema ja isa. Vaid perekond on sinu kõige lähedasemad inimesed isegi sõbrad”, “Perekond minu jaoks ei pea olema tingimata suguluses, perekonnaks on minu jaoks inimesed kelle heaolu on mulle tähtsam kui iseenese oma, näiteks isegi väga head sõbrad”, “Perekond koosneb nendest inimestest, kes on sulle kõige lähedasemad inimesed, perekond ei pea koosnema nendest inimestest, kes on sinuga suguluses, vaid on sulle kõige lähedasemad”.

Joonis 18 Pereloomise olulisus mõlema vanemaga kasvanud noormeeste näitel

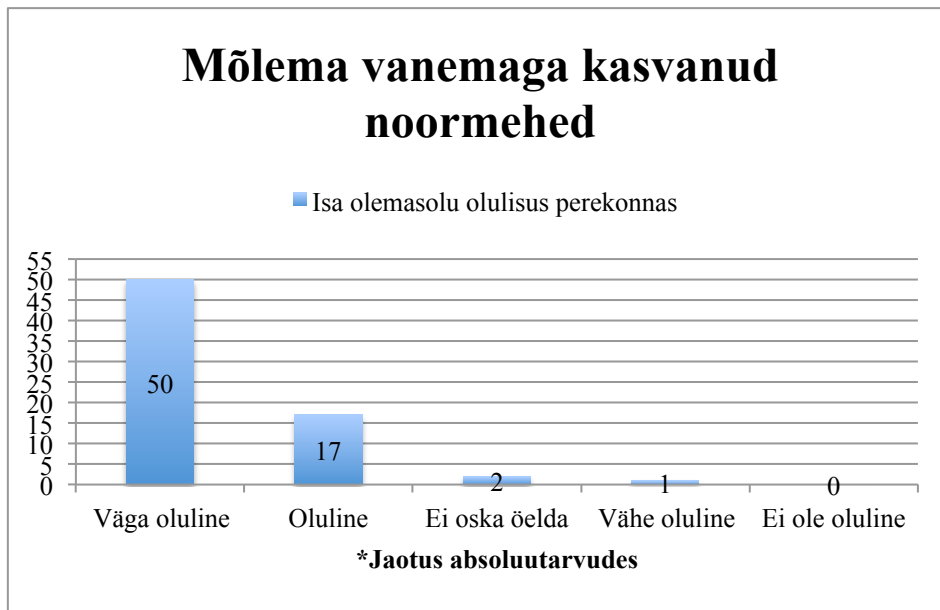

Joonis 19 Pereloomise olulisus ainult emaga kasvanud noormeeste näitel

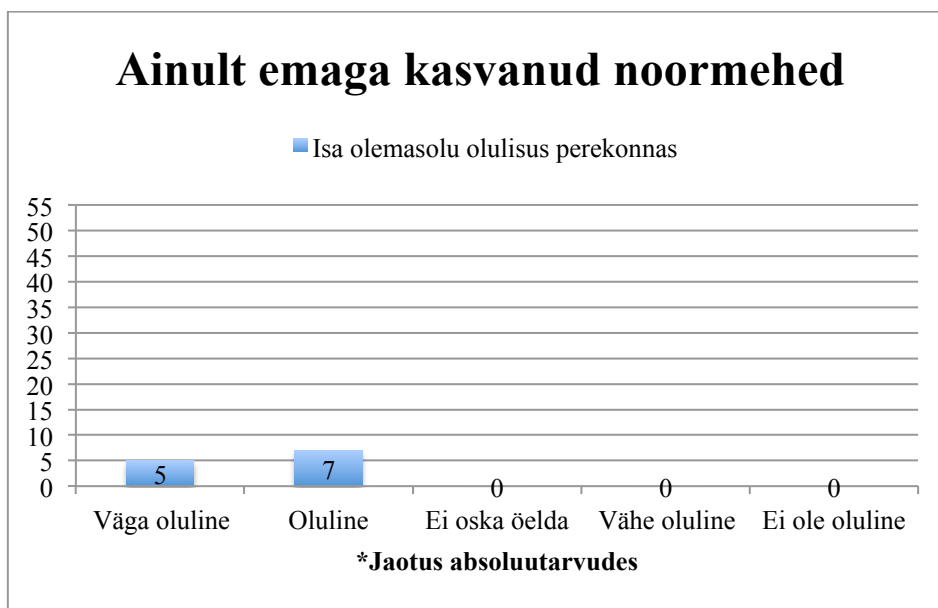
Huvitav on siinkohal näha, et ainult emaga kasvanud noormehed peavad pereloomist väga oluliseks (5) ja oluliseks (7) ning muid ilminguid ei esine (vt *joonis 19*). Võib järeldada, et ainult emaga kasvanud noormehed on kokku puutunud “katkises” perekonnas elamisega ja näinud, kui raske võib olla üksikvanemana last kasvatada ning seetõttu tahavad ise tulevikus kindlasti pere luua, et pakkuda oma lastele paremaid kogemusi. See-eest mõlema vanemaga kasvanud noormehed küll peavad tulevikus pereloomist väga oluliseks (22) ja oluliseks (34), kuid esineb ka muid arvamusi. Neljal juhul 70-st esineb, et pereloomine ei ole nende jaoks oluline ning kahel

juhul 70-st on see vähe oluline. Kaheksa noormeest 70-st ei oska hetkel öelda, kui oluline on nende jaoks pereloomine (vt joonis 18). Mõlema grupi puhul kehtib aramus, et pereloomine on loomulik elu etapp ning omaette eesmärk, kuhu poole püüelda (31) – *“Pere loomine peaks olema üks eesmärkidest elus”, “Leian, et igal juhul sooviksin tulevikus hooliva pere luua ning seepärast on see oluline, mõnes mõttes on see ka eesmärk, mille soovin saavutada tulevikus”, “Pere on üks äärmiselt tähtis osakene inimese elust, mis hõlmab erinevaid protsesse ja etappe. Pere aitab ja on toeks ning pakub turvatunnet, mida tuleb ka vastu pakkuda”, “See oleks elu loomulik käik”*. Samuti soovitakse perekonda luua, kuna tahetakse oma elu teise inimesega jagada (18) – *“Inimene ei ole võimeline olla terve elu üksinda, võibolla nooruses aga vana inimesena ta mõistab, et ta tegi vale otsuse”, “Üksikuna oma elu nurka veeretada ei taha vist keegi, vähemalt mitte vabatahtlikult”, “Peret on igaihele vaja, üksi on elus raske toime tulla, kui pole kedagi keda armastada ning on vaja inimesi kes sulle alati toeks on”*. Ühtlasi põhjendavad mõlema grupi noormehed, et pereloomine on oluline Eesti iibe tõstmise seisukohast, koguni 12 juhul 83-st – *“Vaja suurendada maailmapopulatsiooni”, “Peab Eesti iivet parandama”, “Eesti laste arv on niigi väike juba, tuleb laste sündimust ikka kõrgel hoida”, “See suurendab rahvaarvu”, “Kui sul ei ole järglasi, siis sinu vereliin katkeb ja 100 aasta pärast pole enam tähtis, kas sa elasid või mitte. Pereloomine on ka oluline üleüldise kultuuri hoidmise nimel”*.

Mõlema vanemaga kasvanud noormeeste puhul saab öelda, et praegusel eluhetkel poisid veel perekonna loomisele ei mõtle (6) – *“Pole mõelnud sellele veel ja veel vist ka liiga noor pidada oluliseks juba pere loomist”, “See ei ole mulle esmatähtis, eneseteostus tuleb minul esimesena, siis alles perekond”, “Ei ole selle peale veel mõelnud, ennem tuleb haridus kätte saada”*. Siiski viis noormeest 70-st leiavad juba praegu, et ei tunne üldse vajadust perekonda luua – *“Ma ei tunne vajadust luua pere”, “Ei viitsiks tegeleda pere asjadega”, “Ei leia, et sooviks endale lisakohustusi lähitulevikus. See aramus võib muutuda”*. Nii mõlema vanemaga kui ka ainult emaga kasvanud noormehed soovivad perekonda luua põhjusel, et oma lastele teadmisi ning väärtushinnanguid edasi anda (6) – *“See on minu jaoks väga oluline kuna selle kaudu saan edasi pärandada asju ja õpetada enda lastele samu asju mis mullegi on õpetatud”, “Perekond on minu jaoks oluline, kuna sellega kaasneb ka järeltulev põlv ning saan oma oskusi ja tarkust jagada järeltulijatele”, “Minu jaoks on pere loomine oluline, sest siis jääb minust midagi maailma maha ka”, “Perekonna loomine on kui endale uue suhtlusringkonna tegemine, saad näha kuidas enda lapsed üles kasvavad ja sinu kasutatud õpetusi rakendavad enda elus, puhtalt juba sellepärast on perekonna loomine oluline”*.

Joonis 20 Isa olemasolu tähtsus perekonnas mõlema vanemaga kasvanud noormeeste näitel

Joonis 21 Isa olemasolu tähtsus perekonnas ainult emaga kasvanud noormeeste näitel

Joonistest ilmneb, et suurem osa nii mõlema vanemaga kui ka ainult emaga kasvanud noormeestest peavad isa olemasolu perekonnas väga tähtsaks, vastavalt (50) ja (7) (vt *joonis 20* ja *joonis 21*). Oluliseks peavad isa olemasolu mõlema vanemaga kasvanud noormehed 17 juhul 70-st ning ainult emaga kasvanud noormehed 5 juhul 12-st. Mõlema grupi puhul on üks inimene märkinud, et isa olemasolu perekonnas on vähe oluline. Saab väita, et isa eeskuju olemasolu või selle puudumine on mõjutanud noormeeste arvamust siiski positiivselt. Tajutakse ikkagi, et

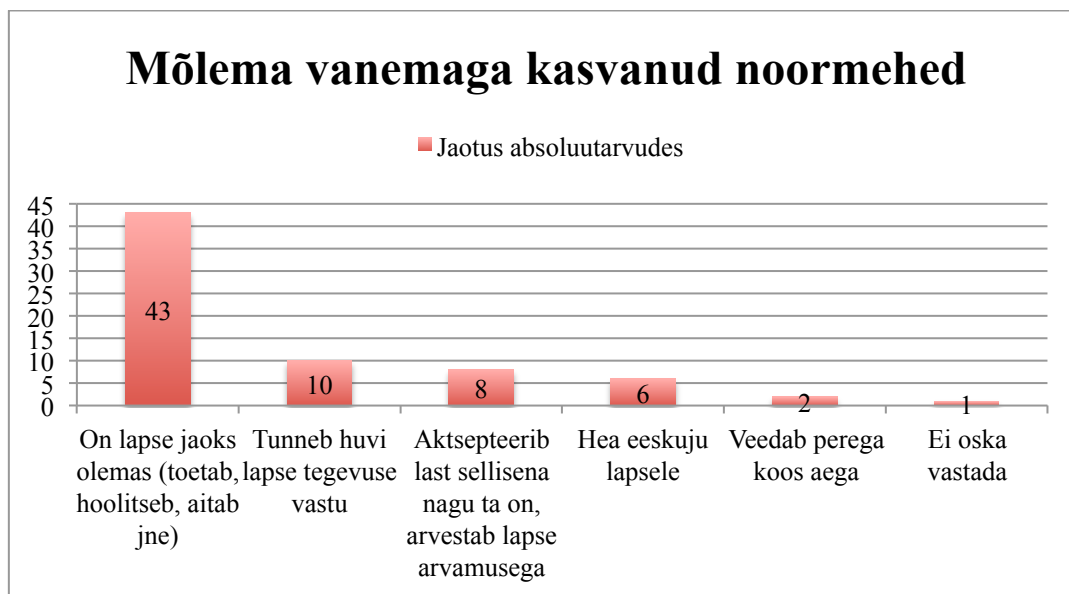
mehelik pool perekonnas on oluline nii lastele kui emale. Poisid, kes peavad isa rolli vähe oluliseks, võivad teada anda, et ilma otsese isa eeskujuta on võimalik sirguda tubliks meheks.

Peamiste põhjustena mõlema grupi puhul, miks isa olemasolu perekonnas oluliseks peetakse, on välja toodud, et **isa on vajalik autoriteet ja eeskuju lapse elus** (22) – *“Isa annab poistele oma edasises elus eeskuju ja poisid käivad ikka isa jälgedes. Isa õpetab sind kuidas elus hakkama saada ning kuidas olukordades käituda, “Isa peaks olema lastele eeskujuks, sest tihti peale lapsed pigem jälgivad isa kui ema”, “Sest igal lapsel peaks olema isa, kes talle õpetaks eluks vajalikke asju, eriti on seda vaja poistel”*. **Isa kasvatus on teistsugune kui ema kasvatus** (21) – *“Isa on see kes õpetab lapsele selliseid asju millest ema väga ei tea (tehnika, erinevaid füüsilisi töid)”, “See on tähtis, sest isa annab oma lapsele nõuandeid ja soovitusi mida ema ei pruugi anda”, “Tavaliselt nad on rangemad, kui emad ja sellepärast ei tule lapsest mingi helik. Lisaks on peres üks inimene rohkem, kellelt nõu küsida”*. **Laps vajab mõlemat vanemat** (20) – *“Lapsel ei ole hea kasvada “katkises” kodus”, “Kui pere ei ole täielik, ei ole inimene täielik”, “Emalt, isalt mõlemalt on vajalik saada häid näpunäiteid, lähedust, kaastunnet, sõprust jne”*. **Isa tegeleb pojaga kui mehega** (13) – *“Isa on kui eeskuju, kes sulle õpetab ja tegeleb sinuga kui mehena, emaga enamasti nii ei saa suhelda”, “Ikkagi meeseeskuju, kelle järgi pojad kujundavad iseenda”, “Ma arvan, et tema peaks olema just see inimene, kes õpetab poega igasuguseid “mmeste” asju tegema”*. **Ilma isata saab väga hästi hakkama** (1) – *“Ma ise kasvasin terve oma elu ilma isata ning mul on hea iseloom, olen mehelik, käitumine heal tasemel ja ei ole memmekas”*.

Noormehed leiavad, et isa roll on tõesti oluline ning see on üks tähtis osa perekonnast. Isa on vastanute hinnangul keegi, kes õpetab pojale meheks olemist, neid mehelikke jooni, mida ema ei suuda edasi anda. Isa tasakaalustab laste kasvatamisel ema ning jagab omapoolseid teadmisi. Võrreldes mõlema vanemaga ja ainult emaga kasvanud noormehi, toovad viimased rohkem välja just selle poole, et isad saavad poegadele õpetada paljuski seda, mida emad ei oska, näiteks habeme ajamist. Mõlemad grupid leiavad, et eriti oluline on isa olemasolu poisslaste kasvatamisel, kuna nemad õpetavad meheks olemist.

2.2.5. Noormeeste ettekujutus endast kui isast tulevikus

Uurimistöö tarbeks oli oluline välja selgitada, kuidas noormeeste arusaam heast isast ning samuti iseendast kui isast tulevikus on sõltuv sellest, kas ollakse üles kasvanud koos isaga või isata.

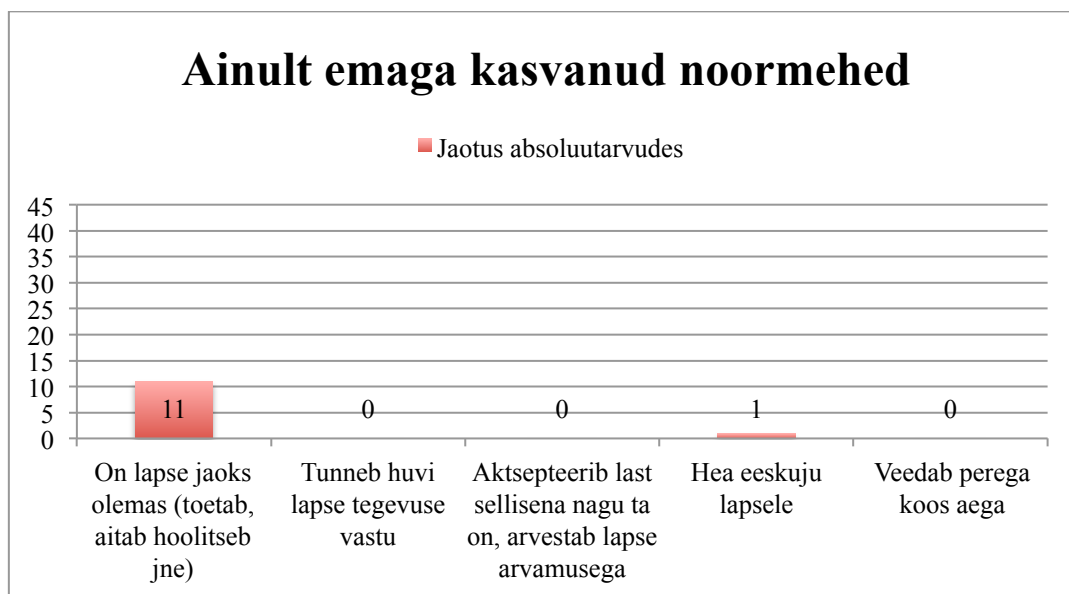

Joonis 22 Noormeeste arusaam heast isast mõlema vanemaga kasvanud noormeeste näitel

Mõlema vanemaga kasvanud noormehed arvavad, et **hea isa on lapse ja pere jaoks alati olemas** (43) (vt joonis 22) – “Mõistev, hoolib oma perekonnast ning talle ei valmista probleemi teha ebameeldivaid asju, et peret aidata”, “Isa, kes toetab oma järeltulijaid nende ettevõtmises, ega mõista neid nende valikute tõttu hukka”, “Toetav, hooliv, oma pere kaitsev, oma pere heaks palju tegev”, “Hea isa on mees, kes on enda lapse jaoks olemas ning toetab teda”, “See kes hoolitseb sinu eest kui sa kasvad ja tegeleb sinuga ja seletab kui millestki aru ei saa”. 10 noormeest 70-st leiab, et hea isa tunneb huvi lapse tegemiste vastu ning tegutseb koos lapsega – “See kes teeb oma pojaga pidevalt midagi ja ei isu koju peale tööd ja job õlut kuigi seda poaga teha oleks ka lahe”, “Ma arvan, et hea isa on hooliv, spends time with kids aso. ühesõnaga on sada prossa kohal”, “Mõistab last, aitab teda tema tegemistes ning on toetav ja näitab üles huvi laste tegemiste vastu”. **Hea isa on see, kes aktsepteerib last sellisena nagu ta on ning arvestab tema arvamusega** (8) – “See kes aktsepteerib oma last sellisena nagu ta on, ja ei ürita teda oma nägemise järgi muuta”, “Hea isa on see, kes hoolib ja kes mõtleb ka sellele, mis lapsele endale võiks meeldida”, “Hea isa on see, kes toetab oma last igas asjas, on tema suhtes mõistev”. Ühtlasi usuvad noormehed, et **isa peab olema hea eeskuju oma lapsele** (6) – “Mehine, vapper, annab head eeskuju, tegeleb lastega”, “Isa peab olema hea eeskuju, sõbralik,

hoolitsev”, “Hea isa on eeskujuks ning hooliv, õpetab eluks vajalikke tõdemusi ja teisi olulisi asju, ning tähtis on, et ta on olemas. Hea isa peab oskama olla ka karm, sest see on tihtipeale abiks”. Samuti on tegemist hea isaga, kui **ta veedab terve perega koos aega** (2) – “Tegeleb pereeluga”, “Selline, kes veedab aega perega koos ja kuulab muresid, kui neid on”.

Joonis 23 Noormeeste arusaam heast isast ainult emaga kasvanud noormeeste näitel

Ainult emaga kasvanud noormehed peavad hea isa olulisemaks tunnuseks seda, et **ta on lapse jaoks alati olemas (toetab, aitab, hoolitseb jne)** (12) (vt joonis 23) – “Hea isa on see, kes on alati oma pere juures, tegeleb lapse kasvatamises, ei löö last, karistada on vaja kuid on muid meetmeid. Isa kes ei tarvita alkoholi”, “Kes ei ole oma perekonna suhtes ükskõikne ja on heatahtlik, olenemata sellest, kas ta elab perekonnaga koos või ei”, “Isa, kes hoolib oma lastest, kes on oma lapse nimel kõigeiks valmis, kes annab oma lapse eest kõik. Hea isa üritab täita kõik oma lapse soovid mis on tema võimuses”, “Hea isa on see, kellel on alati aega, et oma lastega tegeleda, nende eest hoolitseda ja neid aidata”.

Üks noormeestest toob välja, et heal isal tuleb lapsele eeskujuks olla – “Isa, kes annab oma lapsele head eeskju, isa kelle üle laps saab uhke olla ning ennast tema läheduses väärikalt tunda”.

Tabel 3 Noormeeste ettekujutus endast kui isast

Millise isana kujutad end ette tulevikus?	Mõlema vanemaga kasvanud noormehed	Ainult emaga kasvanud noormehed
Isa on laste ja pere jaoks alati olemas (toetab, aitab, hoolitseb, julgustab jne)	42	5
Isa, kes tegeleb palju oma lapsega ning on temaga lähedane	9	2
Hetkel ei oska ette kujutada	8	2
Eeskujulik isa	3	0
Isa, kes on karm, aga õiglane	3	1
Isa, kes tahab oma lapsele kõike pakkuda	2	0
Parem isa, kui on tema enda isa	1	2
Isa, kes aktsepteerib last sellisena nagu ta on	1	0
Ei planeeri isaks saada	1	0

Mõlema vanemaga (42) ja ainult emaga (6) kasvanud noormehed soovivad tulevikus olla **isa, kes on laste ja pere jaoks alati olemas (toetab, aitab, hoolitseb, julgustab jne)** (vt tabel 3) – *“Väga hea isana, teen kõik, et mu lastel hea oleks. Kuulan alati neid ja aitan enda kogemustest”, “Isana kes hoolib oma lapsest ja pühendan oma elu talle sest tema oleks see kelle nimel olen valmis surema”, “Toetava isana, kes on alati oma lastele toeks ja motiveeriks neid”, “Tahaksin ennast ette kujutada parima isana, kes on alati oma lapse jaoks alati olemas”. “Hea isana, selline kes hoiab perekonda koos, et laps ei peaks otsustama, kelle juures ta elama peaks, vaid et kõik toimiks ja ei oleks probleeme”, “Tahan olla oma laste jaoks alati olemas”, “Ei oskagi öelda, ilmselgelt ikka inimesena, kes hoolib olemas olijatest ja toetab neid kui vaja”, “Hea ja sõbraliku, täis musisi ja kallisi.”. Ainult emaga kasvanud noormehed peavad võrdselt oluliseks olla **isa, kes tegeleb palju oma lapsega ning on temaga lähedane** (2) ja olla **parem isa, kui on tema enda isa** (2) – *“Mul ei ole kunagi isa olnud nii et ma ei kujuta seda ette aga ma tean, et ma olen miljon korda parem isa kui mu "isa". Ma hakkan hoolima oma järglastest ning alati olema**

nende tugiks”, “Ma annan endast parima, et minust selline isa ei saaks nagu minul on”, “Ma arvan, et ma ei ole väga range ning üritan võimalikult palju oma lastega tegeleda.”, “Ma ei oskagi seda ette kujutada, aga ma arvan, et minust saaks hea isa, sest mulle juba praegu meeldib väikeste lastega tegeleda”. 1 noormees 12-st arvab, et on pigem isa, kes on karm, aga õiglane – “Rahulik, kindlameese, ei hellita last ära”.

Mõlema vanemaga kasvanud 70-st noormehes 9 tahavad olla **isa, kes tegeleb palju oma lapsega ning on temaga lähedane** – “Üritan olla lähedane oma lapsega”, “Sõbralikuna, lahkena, tegelen tulevikus oma lastega pidevalt, toetan oma lapse ettevõtmisi”, “Sellisena, kes jõuab tegeleda lastega, hoolitseda nende eest”, “Suudab neile pakkuda kõike vajalikku.”, “Sellisena, kes tegeleb palju oma lastega ning tunneb huvi nende asjade ja tegemiste vastu”, “Olen selline keskmisest parem ise, ma arvan. Leian laste jaoks aega, saan nendega hästi läbi ja loodan, et nad saavad hakata mind usaldama täiel määral. Sealjuures aga olen piisavalt distsiplineeritud ja range, kuid seda mõõdukalt, et neist kasvaksid head lapsed”. Ühtlasi nähakse end **isana, kes on lastele eeskujuks** (3) ning sealjuures **karm, aga õiglane** (3) – “Kujutan ette ennast üpris karmi isana”, “Karm aga õiglane”, “Nõudliku isana ma ei taha et mu laps on hellitatud või ülbe või üleolev ta lihtsalt peab hästi õppima ja tubli olema”. “Olen arvatavasti hea isa ja lastele suureks eeskujuks”, “Eeskujulik, abivalmis, innustaja, hoolitsev” (vt tabel 3).

Mõlema grupi puhul, nii mõlema vanemaga (8) kui ka ainult emaga (2) kasvanud noormeeste, puhul toodi välja, et **hetkel ei osata veel ette kujutada isaks olemist** – “Ei oska öelda, üks kõik oleneb kuidas selleks ajaks elu välja kujuneb”, “Ei oska öelda, pole sellele mõelnud”, “Ma ei oska tulevikku ette kujutada”, “Tulevik on liiga kaugel, et sellele mõelda. Taoline planeerimine pole praegust tegevust soosiv ning seeläbi kasutu”, “Seda on suhteliselt raske hetkel hinnata, pole sellele mõelnud”, “Seda on väga raske hinnata hetkelise seisuga kiuna olen hetkel väga kahtlase ellu suhtumisega kuid loodan et tuleb hea ja selline nagu ma arvan et hea isa on”.

Tabel 4 Väärtushinnangute edasi andmine oma lastele

Järgnevalt on väljatoodud noormeeste vastused vastavalt grupeerimisele. Paljud noormehed tõid vastustes välja mitu erinevat väärtushinnangut, seega jagasin vastused erinevate kategooriate vahel.

Milliseid väärtushinnanguid soovid Sina oma lastele edasi anda?	Mõlema vanemaga kasvanud noormehed	Ainult emaga kasvanud noormehed
Sihikindlus, tahtejõud, töökus, kohusetunne	12	1
Lähedaste väärtustamine ja hoidmine, lugupidamine pere vastu	13	3
Julgus, avatus	2	0
Empaatiavõime, tolerantsus, viisakus, sõbralikkus, hoolivus, abivalmidus	22	6
Iseseisvus, vastutustunne	5	2
Hariduse olulisus, hovid	9	0
Enesekindlus, eneseusk	3	1
Muusika väärtustamine	1	0
Armastus elu vastu, positiivsus, huumorimeel	5	2
Ausus	8	1
Narkootikumid on halvad	1	0
Ei oska midagi konkreetset välja tuua	11	2

Mõlema vanemaga kasvanud noormehed peavad väärtushinnangutest, mida soovivad edasi anda, olulisemaks **empaatiavõimet, tolerantsust, viisakust, sõbralikkust, hoolivust ja abivalmidust** (22) (vt tabel 4) - *“Tuleb olla sõbralik ja hooliv teiste suhtes, siis on teised ka hoolivamad”, “Et peab olema sõbralik ja abivalmis...”, “Empaatiavõimet tuleks veidi arendada, ei tahaks ära hellitada”, “Teha teistele seda, mida ootad ka teistelt. Olla olenemata olukorrast talitsetud ja viisakas, surudes vajadusel oma viha ja pahameelt alla. Tuleb olla*

lugupidav ning taktitundeline, kuna kõik see mis teed, see tuleb ringiga tagasi ja jutud levivad väga kiirelt ja kergesti”, “Teiste inimeste mõistmine, empaatia- ja sümpaatiavõime”.

Lähedaste väärtustamine ja hoidmine ning lugupidamine perekonna vastu (13) – *“Ennast ja oma lähedasi tuleb hoida, teised jäävad esialgu tagaplaanile...”, “...Perest tuleb ka lugupidada”, “Tuleb hoolida lähedaste eest...”, “Et tuleb arvestada teistega ja hoolida inimestest kes on lähedased ja on sinu ümber”, “Perekond on kõige tähtsam”, “Tuleb väärtustada inimesi, kes sind toetavad...”.*

Sihikindlus, töökus, tahtejõud ja kohusetunne (12) – *“...kui näha vaeva ja mitte alla anda on kõik võimalik”, “Tahtejõud viib sihile”, “Distsipliin, töökus...”, “...püüelda oma unistuste poole...”, “...ka elus pingutada, et kuhulegi jõuda”.*

Hariduse ja hobide olulisus (9) – *“Tööd ja haridust tuleb väärtustada...”, “Tuleb korralikult õppida”, “Kõrge õppimisharidus on tähtis eluks”, “...sooviksin et mu lapsed tegeleks spordiga”, “Haridus on väga oluline...”, “Sport ja arukus”, “Pere ja haridus”.*

Ausus (8) – *“Ausus üle kõige, enne mõtle kui ütled/tegutsed”, “Ausust ja otsekoheusest eelkõige”.*

Iseseisvus, vastutustunne (5) ja armastus elu vastu, positiivsus, huumorimeel (5) – *“Tuleb elada hetkes ja tuleb teha asju mis sulle meeldivad ja teiste arvamus ei loe”, “Seda, et nad võivad teha kõike mida nad tahavad, senikaua kuni nad siiralt selle üle õnnelikud on ,sest see ongi ainuke elu eesmärk olla õnnelik”, “Olge ikka mõnusad ja elage nii kuidas ise soovite, vältige momente, mida hiljem võite kahetseda”, “Selliseid kus võiks olla ikkagi täiskasvanulik ellusuhtumine kui vaja kuid alati peab oma lapsepõlve nautime ei saa väita et ei tohi seda või teist teha kuid jah see on raske väita siiski. Kuna alati vanemaks saade muutuvad erinevad asjad”.*

Ainult emaga kasvanud noormehed peavad kõige tähtsamateks väärtusteks samuti empaatiavõimet, tolerantsust, viisakust, sõbralikkust, hoolivust ja abivalmidust (6) – *“Viisakus”, “Et peaks olema abivalmis, rahulik, peaks kindlasti arvestama teistega, mitte ainult enda peale mõtlema”, “Ma sooviksin oma lastele edasi anda kindlasti (...) viisakust, kombeid, sõbralikkust, teistega arvestamist...”.*

Samuti on oluline **lähedaste väärtustamine ja hoidmine ning lugupidamine perekonna vastu** (3) – “Aega mida oma perekonnaga veedad tuleb väärtustada”, “...Looge oma pere, sest see on elualus”, “Kindlasti pere, suhted ja armastus...”.

Ühtlasi nimetati **iseseisvust ja vastutustunnet** (2) kui ka **armastust elu vastu, positiivsust ja huumorimeelt** (2) – “Et kui ta ka kunagi isaks saab siis ta ei tõrjuks last eemale isegi kui tal on paha tuju”, “Tahan anda neile võimalikult palju vabadust ning valmistada neid ette iseseisvaks eluks”, “... seda, et elu tuleb nautida”.

Ausus (1) – “Ausus, mul on ükskõik kasvõi lõhuvad mu iphone 6 ära ja räägivad mulle sellest ma ei saaks kurjaks, sest vähemalt mu lapsed on ausad”.

KOKKUVÕTE

Käesoleva uurimistöö eesmärgiks oli kindlaks teha, kuidas mõistavad perekonda kui lähisuhet gümnaasiumi 11. klassi noormehed sõltuvalt sellest, kas nad on üles kasvanud isaga või isata.

Uurimistöö raames soovisin vastuseid leida järgmistele küsimustele:

1. Milline on noormeeste eludes olulist rolli mänginud mees-eeskujude mõju nende endi hinnangul?
2. Milline on isaga ja isata üles kasvanud noormeeste arusaam perekonnast kui lähisuhtest?
3. Kuidas näevad ja hindavad 11. klassi noormehed suhet oma isaga sõltuvalt sellest, kas ollakse kasvanud isaga või isata?
4. Milline on nende noormeeste ettekujutus endast kui isast tulevikus?

Uurimistöös püstitatud eesmärgist ning küsimustest lähtuvalt seadsin oma tööle hüpoteesi: noormeeste positiivne arusaam perekonnast kui lähisuhtest tuleneb isa eeskuju olemasolust või puudusest nende varasemas elus.

Soovisin antud uurimistöö raames heita pilgu Viljandimaa gümnaasiumite 11. klassis õppivate meessoost õpilaste emotsionaalsesse maailma ning saada teadmisi selle kohta, kuidas noormehed hindavad enda kasvatamisel osalenud inimese olemasolu või puudumise mõju enda edasisele suhtumisele perekonda ja pereloomisesse.

Uurimuses osalenud 82-st noormehest 70 on üles kasvanud mõlema vanemaga ning 12 noormeest on kasvanud ainult emaga. Antud tulemus näitab, et suurem osa poisse on kasvanud üles terves perekonnas ning lapse arengu seisukohalt on see väga positiivne. Sellest lähtuvalt leiavad 67 noormeest, et nende elus on mõni tähtis mees-eeskuju, kes on neile mingit viisi mõju avaldanud.

Mees-eeskujud on noormeestele nende enda hinnangul eelkõige jaganud julgust, tarkust, motiveerinud ja inspireerinud neid. Õpetanud neid olema töökad ning sihikindlad oma tegevustes, samuti kujundanud nende maailmavaadet ning mõjutanud väärtushinnangute kujunemist. Eeskujud on olnud tähtsaks mõjutuseks austuse, viisakuse ning enesekindluse loomisel, ühtlasi suunanud neid mõtlema kastist välja, olema innovaatilised. On hea tõdeda, et nii paljudel poistel on elus olemas keegi oluline mehelik eeskuju, kes on aidanud neil kasvada, elus eesmärke ja sihte seada ning olnud toeks nii sõna kui ka jõuga. Kinnitust sai asjaolu, et isa eeskuju puudumisel saavad noormeeste eludes tähtsaks teised meessoost isikud ning isa olemasolu ei ole poja arengu seisukohalt alati määrav.

Nii ainult emaga kui ka mõlema vanemaga kasvanud noormeeste peamine arusaam perekonnast seisneb pigem tunnetuslikul tasandil. Mõlema grupi poiste jaoks on perekond inimesed, kes armastavad, toetavad, hoolivad ja aitavad. Üksmeelselt leiti, et perekond ei pea tingimata olema suguluses, vaid need võivad olla kõige lähedasemad inimesed, eelkõige sõbrad. Siiski esines ka arvamus, et perekond on just traditsiooniline institutsioon, kuhu kuuluvad tavapäraselt ema, isa ja laps(ed). Valdav enamus mõlema grupi noormeestest peab isa olemasolu perekonnas väga tähtsaks, samuti tuuakse välja põhjendusi, miks isa roll poisi meheks kasvamisel on oluline. Peamise põhjusena leitakse, et isa on vajalik autoriteet ja eeskuju poja elus ning isa kasvatus on teistsugune kui ema kasvatus, seega vajab iga laps kasvamiseks mõlemat vanemat. Noormehed usuvad, et isa olemasolu perekonnas on vajalik, kuna isa tegeleb pojaga kui mehega. Ainult emaga kasvanud noormeeste puhul peeti vajalikuks korra siiski mainida, et isa puudumine ei ole otsustav ning emad saavad laste kasvatamisega samuti hästi hakkama.

Suhet isaga hindavad mõlema vanemaga kasvanud noormehed eelkõige lähedaseks ning neljandik noormeestest ei oska suhet isaga üldse hinnata. Ainult emaga kasvanud noormeeste hulgas jaguneb arvamus suhtest isaga võrdselt nii lähedase, kauge kui ka väga kauge vahel. Antud juhul on selline tulemus loogiline, kuna suhteid isaga peetakse keeruliseks ning isa kas elab või töötab teises linnas, mis tõenäoliselt on lähedase suhte loomisel saanud takistuseks. Huvitav paradoks tekkis mõlema vanemaga kasvanud noormeeste vastustes, kui toodi välja, et mure või probleemi korral pöörduakse kõigepealt ema poole, siis sõbra/sõbranna ning kolmandana alles isa poole. Olgugi, et suhet isaga peetakse enamasti lähedaseks, siis millegi pärast pole isa see inimene, kellega oma probleemist esimesena räägitakse. Samuti oli üllatav näha, et peaaegu kolmandik noormeestest pöördub mure või probleemi korral harva spetsiaalselt just isa poole. Põhjuseks see, et sageli on emadega kergem rääkida, kuna nad on laste suhtes

andestavamad, mõistvamad ning tihtipeale viibivad sagedamini kodus ehk on lastele lähedal. Olgugi, et noormehed peavad end isaga lähedaseks, seisneb see lähedus mehelikust aspektist pigem ühistes tegevustes ning koos aja veetmises.

Arvestades seda, et ainult emaga kasvanud noormeeste elus on ema mänginud olulist ja kesket rolli, on täiesti arusaadav, et mure või probleemi korral pöörduakse kõigepealt ema poole, toetust otsitakse ka sõbra/sõbranna või sugulaste juurest. Sealjuures minnakse abi saamiseks isa juurde väga harva, mis tegelikult näitab väga selget pilti ka isast endast, kes olles küll bioloogilise isaduse esindaja, ei suuda täita psühholoogilise isaduse rolli.

Mõlema grupi noormeeste puhul kehtib ettekujutus, et tulevikus soovitakse olla isa, kes on oma laste ja pere jaoks alati olemas, seega toetab, aitab, hoolitseb nende eest. Ühtlasi tahetakse olla isa, kes tegeleb palju oma lapsega ning seeläbi on temaga lähedane. Ainult emaga kasvanud noormeeste vastustest tuli välja ilmne negatiivne kogemus seoses isa eeskujuga, kui väideti, et tahetakse kindlasti olla parem isa, kui enda isa olnud on. Võttes arvesse noormeeste vanust, ei tule üllatusena asjaolu, et nii mõnigi noormees ei oska praegusel eluetapil end veel isana ette kujutada.

Eelnevale tuginedes võin järeldada, et Viljandimaa gümnaasiumite 11. klassis õpivad emotsionaalselt terved noormehed, kellel on selge arusaam perekonnast ning isa rollist poja elus. Arvan, et suutsin tõestada uurimistöös püstitatud hüpoteesi. Tulemustest ilmnes, et mõlema vanemaga kasvanud noormehed omavad elutervet ettekujutust perekonnast. Sealjuures teadvustavad ainult emaga kasvanud noormehed samuti, et laps vajab täisväärtuslikuks inimeseks kujunemiseks mõlema vanema kasvatust. Tuleb aga tõdeda, et antud uuringu andmete põhjal saavad poistest täisväärtuslikud mehed ka ilma isa rollita perekonnas.

Uurimistöö läbiviimine ja kirjutamine oli kindlasti silmaringi laiendav, kuna paljud eelarvamused noormeeste mõttemaailmade kohta said ümberlõkatud. Leian, et poisid on just need, kellele tuleb rohkem tähelepanu pöörata ning neile emotsionaalset tuge pakkuda. Uurimistööst saadud teadmised aitavad minul kui noortega töötama hakkaval inimesel paremini mõista noormehi, nende käitumist ja suhtumist erinevates olukordades ning sellele vastavalt toimida. Usun, et erialaselt oli antud uurimistöö tegemine väga kasulik, kuna aitab tulevases töös paremini läheneda poiste probleemidele, nende suunamisele, aitamisele ja mõistmisele.

KASUTATUD KIRJANDUS

- Biddulph, S.** 2003. *Poiste kasvatamine. Poisid on toredad! Aita neil endast parem esile tuua!* Kirjastus ERSEN
- Erwin, C. L.** 2011. *Poiste kasvatamise teejuht*. 2nd ed. Kirjastus ERSEN
- Fromm, E.** 1957. *Armastuse kunst*. Loomingu Raamatukogu 1989 27/28. Tallinn: Kirjastus Perioodika
- Huttunen, J.** 2006. *Parenthood from the father's point of view*.
http://www.ciimu.org/webs/wellchi/conference_2/streamb/huttunen.pdf (27.04.2015)
- Horn, W. F.** 1996. *Mothers nurture, fathers lovingly control*.
https://www.heartland.org/sites/all/modules/custom/heartland_migration/files/pdfs/1728.pdf
(02.05.2015)
- Kera, S.** 2004. *Üheskoos teel. Lapse arengust ja kasvatuses*. AS Kirjastus Ilo
- Kindlon, D. & Thompson, M.** 1999. *Kaini kasvatamine*. Balti Raamat OÜ
- Klefbeck, J. & Ogden, T.** 2001. *Laps ja võrgustikutöö. Lapse arengu ökoloogiline perspektiiv ja võrgustikuterapia meetodid töös lastega*. SA Omanäolise Kooli Arenduskeskus
- Kraav, I.** 2000. *Kodu ja perekond turvatunde alusena*. – Kog: Kodu Eesti ühiskonnas ja kultuuris. Tartu: Perekasvatuse Instituut, TÜ pedagoogika osakond, lk 16 – 28.
- Kuurme, T.** 2003. *Kasvatuse võim ja võimetus. Valitud esseed kasvatuses*. Tallinn: TPÜ Kirjastus
- Melgosa, J. & Melgosa A. D.** 2008. *Paaridele. Stabiilne suhe kogu eluks*. Editorial Safeliz
- Mõttus, H.** 1988. *Laps mittetäielikus perekonnas*. Tallinn: Eesti NSV Ühing "Teadus"
- Myllärniemi, J.** 2010. *Meheks saamine ilma isata*. Tallinn: Cum Grano
- Nekrassov, A.** 2001. *Perekond – tarkuse algus*. Pegasus
- Niiberg, T.** 2006. *Meheks, isaks ja härrasmeheks*. AS Atlex
- Niiberg, T.** 2010. *Õnneliku kodu ja pere saladus*. AS Eesti Ajalehed
- Paloheimo, M.** 1999. *Lapsepõlve mõjud*. Varrak

- Peck, M. S.** 1978. *Tavatu tee. Armastuse, väärtushinnangute ja vaimse arengu uus psühholoogia*. Varrak
- Russ, A.** 2003. *Kaasaegne isa*. – Kog: Kodukasvatus ja ühiskond. Tartu: Perekasvatuse Instituut, lk 106 – 112.
- Sinkkonen, J.** 2005. *Kasvamine poisina*. Tallinn: Kirjastus Varrak
- Tõnurist, A.** 2015. *Eesti paistab Euroopa riikide seas silma vabaabielus elavate paaride ja üksikemadega*. <http://maaleht.delfi.ee/news/maaleht/elu/eesti-paistab-euroopa-riikide-seas-silma-vabaabielus-elavate-paaride-ja-üksikemadega?id=70610203> (31.03.2015)
- Uljas, J., Reispas, R., Rumberg, T. & Gontšarova, D.** 2003. *Isa roll perekonnas*. – Kog: Kodukasvatus ja ühiskond. Tartu: Perekasvatuse Instituut, lk 89 – 106.
- Õunapuu, L.** 2013. *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes*. Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia

LISAD

Lisa 1 – Küsimustik

Tere, hea 11. klassi noormees!

Olen Aleksandra Griffel ning õpin Viljandi Kultuuriakadeemias huvijuht-loovtegevuse õpetaja eriala 4. kursusel. Hetkel tegelen lõputöö kirjutamisega, millel pealkirjaks "Isaga ja isata kasvanud noormeeste arusaam perekonnast kui lähisuhtest Viljandimaa gümnaasiumite 11. klassis õppivate meessoost õpilaste näitel". Oma lõputööga soovin välja selgitada, kas noormeeste arusaama kodust, suhete- ja perekonna loomisest mõjutab nende endi hinnangul isaga või isata üles kasvamine. Seetõttu pöördun abi saamiseks Sinu poole.

Käesolev küsimustik on anonüümne ja saadud andmeid kasutan ning analüüsin vaid lõputöö kirjutamise raames.

Juhised küsimustiku täitmise jaoks asuvad küsimuste juures.

Olen väga tänulik, kui leiad ca 20 minutit küsimustiku täitmiseks ning oled oma vastustes võimalikult avatud ja aus!

Jään lootma Sinu heale koostööle!

Aitäh!

Vanus:

1. Kas Sinu kasvatamisel on osalenud...

- a) mõlemad vanemad
- b) ainult ema
- c) ainult isa
- d) vanavanemad
- e) keegi teine (*täpsusta*)

2. Kas Sinu elus on mõni oluline mees-eeskuju?

- a) jah
- b) ei

* Kui vastasid jah, siis palun vasta edasi

Kes see inimene oli? (isa, vanaisa, sugulane, telestaar, sportlane, jne) .....

Kuidas Sinu hinnangul see inimene Sind mõjutas? (olema: julgem; vapram;

motiveeritum; targem; sõbralikum jne) .....

3. Kirjelda, mis on Sinu jaoks perekond?

4. Kui oluline on Sinu jaoks pereloomine?

- a) väga oluline
- b) oluline
- c) ei oska öelda
- d) vähe oluline
- e) ei ole oluline

* Palun põhjenda...

5. Kui oluliseks pead Sina isa olemasolu perekonnas?

- a) väga oluline
- b) oluline
- c) ei oska öelda
- d) vähe oluline
- e) ei oluline

*Palun põhjenda....

6. Kui lähedane Sina oma isaga oled?

- a) väga lähedane
- b) lähedane
- c) ei oska öelda
- d) kaugel
- e) väga kaugel

*Palun põhjenda...

7. Kuivõrd tunned, et isa toetab Sinu mõtteid ja tegemisi?

- a) väga toetab
- b) toetab
- c) ei oska öelda
- d) vähe toetab
- e) üldse ei toeta

*Palun põhjenda....

8. Kelle poole pöördud mure või probleemi korral?

- a) ema
- b) isa
- c) sõber/sõbranna
- d) vanavanemad
- e) õpetaja
- f) sugulane
- g) keegi teine (täpsustada)

*Palun põhjenda...

9. Kui tihti pöördud mure või probleemi korral isa poole?

- a) väga tihti

- b) tihti
- c) ei oska öelda
- d) harva
- e) väga harva

Palun põhjenda...

10. Milline on Sinu arvates hea isa?

11. Millise isana kujutad end ette tulevikus?

12. Milliseid väärtushinnanguid soovid Sina oma lastele edasi anda?

Lisa 2 – Vastajate kirjutised avatud küsimustele

Kirjelda, mis on Sinu jaoks perekond:

“Perekond on minu jaoks need inimesed kes mind armastavad ja minu eest on hoolinud ja siiani hoolivad. Inimesed, kellega sa oled pikka aega koos elanud, kes on sind toetanud ja aidanud ning kes aitavad ka praegu. Minu arust ei pea perekond olema veresugulased. Isikud, kes aitavad mind moraalselt ja varaliselt. Kõige lähedasemad sõbrad, vanemad, vanavanemad, sugulased. Mul on teine arusaam perekonnast. Perekond pole siis kui peres on ema ja isa. Vaid perekond on sinu kõige lähedamad inimesed isegi sõbrad. Ema, isa, lapsed, kes on koos, ja tegutsevad koos, siuke lahe, lõbus ja hoolitsev värk. Peres on kõige lähedasemad inimesed kellega saab vabalt rääkida. Ei oska öelda. Ema, isa ja lapsed. Ema isa. Ema, isa ja vend/õde. Inimesed, kes aitavad mul elus hakkama saada. Minu jaoks koosneb perekond isast, emast ja nende lastest. Perekond on oluline, kellega saab suhelda ja kurta muresid, kui vaja. Mina ja mu pere. Seltskond, kes toetab ning aita. Perekonna mõte on see, et kõik liikmed täiendavad ennast ühel või teisel viisil. Perekond võib olla nii pere(ema, isa jne.), kui ka kõige lähedasemad sõbrad, kes on alati valmis sind toetama ja aitama. Perekond on kõige lähedasemad ja kallimad inimesed. Inimeste hulk, kes on üksteise jaoks olemas ja aitavad ning toetavad teineteist. Perekond on ema ja isa ühe söögilaua taga. Võimalusel ka lapsed. Perekond on vanemad, õed, vennad ja vanavanemad. Vanemate ja lapse/laste kooslus. Ema, isa, vend. Kaks vanemat ja

lapsed. Perekonda on Euroopa kultuurides traditsiooniliselt mõistatud kui isikute kooslust, keda ühendab esmalt kas abielu või põlvnemine. Inimesed, keda ma kõige rohkem usaldan ja ma saan sealt alati abi. Grupp inimesi, kes on minu kasvatamisel mänginud suur rolli. Perekond on grupp inimesi kes on võib olla toeks terve elu. Perekond on inimesed kes on sulle kõige lähedasemad ning vajalikumad. Perekond on minu jaoks see kui on olemas isa, ema ning laps. Perekond on ka siis kui on üks lapsevanem ainult. Hulk inimesi kes armastavad üksteist. Perekond ei pea olema gineetiline. Perekond minu jaoks ei pea olema tingimata suguluses, perekonnaks on minu jaoks inimesed kelle heaolu on mulle tähtsam kui iseenese oma, näiteks isegi väga head sõbrad. Minule olulised ning lähedased inimesed. Inimesed kes on sinu jaoks alati olemas. Keda saab usaldada ja kus on kodutunne. Perekond koosneb nendest inimestest, kes on sulle kõige lähedasemad inimesed, perekond ei pea koosnema nendest inimestest, kes on sinuga suguluses, vaid on sulle kõige hingelähedasemad. Perekond on grupp inimesi, kes otsustavad koos elada. Ma arvan, et perekond on sinule lähedaste inimeste seltskond. 1 maja + sugulased. Perekond on minu jaoks väga oluline. Üks osa minu elust. Oma perekonnas tunnen end alati julgelt ja rõõmsalt, vahest harva ka kurvalt, kui midagi ei ole hästi läinud. Inimesed, kes on sulle alati toeks, kui on mingi probleem. Grupp lähedasi inimesi, kellega koos olles tunned end vabalt. Minu jaoks on perekond inimesed kes on mulle kõige lähedasemad. See on teineteisega lähedalt seotud inimeste seltskond, keda saab igatpidi usaldada, ükstaspuha mis probleemi korral. Teineteise toetamine. Pere on inimesed, kellega on koos elatud (nii sõbrad, sugulased, kui ka päris pereliikmed on minu jaoks pere). Minu jaoks on perekond, kus toimib ühtne aitamine, üksteise kuulamine, tehakse teineteisest välja. Olgu see kas kogu pere ehk isa ema jne või siis ainult ema või ainult isa selles mõttes see ei ole nii oluline peaasi, et teineteisest hoolitakse. Perekond on hea. Perekond on keskkond, kus kõik toetavad ja arvestavad üksteisega. Inimesed, kellega on hea ja kindle koos olla. Lähedased inimesed kellega saab rääkida kõigest. Inimesed, kes on hoolivad ja toetavad sind sinu tegemistes (k.a sõbrad ja tuttavad). Et on olemas vanemad ja lähedased, kes hoolivad, sõbrad, kes toetavad rasketel aegadel. Inimesed kes hoolivad ja armastavad üksteist, isa ema lapsed. Tähtis. Vanemad ja lapsed moodustades ühise kollektiivi. Kõik. Olukord, kui mul on olemas isa, ema ja õde/vend. Minu jaoks on perekond inimesed, kellele ma saan rääkida oma muredest ja kes minust aru saavad. Pere. Tugev side meie pereliikmete vahel. Tähtsaim asi elus. Perekond on osa minust, ilma perekonnata ei saaks ma millegiga hakkama. Nad toetavad mind otsustes mis mul tuleb langetada. Perekonnas hoolitsetaks, aidatakse ja tuntakse muret üksteise üle. Tugi. Perekond on inimesed, kes on sinu jaoks alati olemas, toetavad ja aitavad sind. Perekond ei pruugi olla ainult ema, isa, õed või vennad. Inimesed kes üksteisest hoolivad. Lähedased inimesed kes üksteist hoiavad ja aitavad.

Armastavad inimesed. Perekond on kõige tähtsam. Alati tuleb nende eest hoolt kanda kui nad seda vajavad või nende eest välja seista. Perekond on ainuke asi maailmas, mis on mulle toeks nii heas kui halvas. Perekond on minu jaoks minule kõige lähedasemad inimesed. Ema, isa, lemmikloomad, vennad, paremad sõbrad ja sugulased. Perekond on vist iga inimese elu eesmärk ehk see kuhu kõik peaksid kunagi välja jõudma et on oma maja oma naine oma kaks last see lihtsalt kõige tähtsam siin maailmas. Perekond on minu jaoks oluline: saan paluda abi nende käest ja vajaduse korral jagada muresi. Ma tean, et nad on valmis mind kaitsema ja abistama. Nad armastavad mind alati. Punt, kes hoolib üksteisest ja majandab ühiselt. Perekond on mitmest liikmest koosnev inimeste rühm, kellel on ühine vanem. Siis kui mul on olemas isa ja ema ja siis ka laps/lapsed võiks ka olla koduloom. Perekond on inimestest koosnev kogu, kuhu peaks kuuluma mees ja naine (isa ja ema) ning laps(ed). Perekond on lähedased inimesed kes on osalenud sinu kasvatamisel ning aidanud sind halbadel aegadel. Lähedased inimesed kellega saan kõige paremini läbi. Perekond on minu jaoks inimeste grupp, kes mind toetavad igas asjas ning keda ka mina toetan neid igas asjas. Vanemad või vanem kellel on lapsed/laps ja kelle nad on enda hoolde alla võtnud. Perekond on koht, kus saan ennast tunda turvaliselt. Olla mina ise ning käituda nagu tahan (viisakuse piires). Ei pea kartma ega põdema oma vigu ning nõrku külgi, vaid olla vabalt, ilma, et keegi midagi ütleks”.

Milline on Sinu arvates hea isa?

“Isa kes hoolitseb, õpetab elu elama. Kes toetab ja aitab. Aitab ja toetab, mõistab ja õpetab. Hea isa on lapse jaoks olemas. Hea isa on see, kes on alati oma pere juures, tegeleb lapse kasvatamises, ei löö last, karistada on vaja kuid on muid meetmeid. Isa kes ei tarvita alkoholi. Suhtlev, toetav, aitav, julgustav, naljakas, õpetlik. Isa peab olema hea eeskuju, Sõbralik, hoolitsev. Isa kes hoolib, suunab ja aitab. Hoolib perest. Mõistev, toetav. Kes toetab oma poega. Selline, kes tunneb huvi lapse tegemiste vastu. Selline, kes veedab aega perega koos ja kuulab muresid, kui neid on. Kes ei ole oma perekonna suhtes ükskõikne ja on heatahtlik, olenemata sellest, kas ta elab perekonnaga koos või ei. Hooliv, hea mõttekaaslane ning kindlasti inimene, kes kasvatab pojast mehe. Isa, kes toetab oma järeltulijaid nende ettevõtmises, ega mõista neid nende valikute tõttu hukka. Kes suhtleb ja aitab oma last. Hooliv. Toetav, hooliv, oma pere kaitsev, oma pere heaks palju tegev. Kes on alati keha käe ja jalaga perejuures neid aitamas. aus, sõbralik, humoorikas, tark, tugev. mehine, vapper, annab head eeskujut, tegeleb lastega. See kes tegutseb oma lastega. Kes toetab lapse tegemisi. Mehine, abivalmis. Hooliv, armastav, sõbralik jne. Hea. Toetav, hooliv. Isa kes austab sinu valikuid. Kes tegeleb oma lapsega, näitab

head eeskuju, annab näpunäited eluks. Isa, kes armastab oma lapsi. Isa, kes annab oma lapsele head eeskuju, isa kelle üle laps saab uhke olla ning ennast tema läheduses väärikalt tunda. Toetav isa on hea isa. Isa, kes on lapse jaoks olemas ning kindlasti ka mõistlik ning ratsionaalne oma käitumises. Siia võib tuua tohutul hulgal positiivseid omadussõnu, kuid ehk toetavus ning olemasolu on hetkel kõige tähtsamad märksõnad. Muidugi ka, et probleemi korral oleks kellegi juurde pöörduda, sest olen harjunud, et n-ö reaalse asjadega saan tema poole pöörduda ja nõu. Mõistev ja pooldav. Selline, kes pidevalt toimetab või aitab midagi teha. Hea isa on see, kellel on alati aega, et oma lastega tegeleda, nende eest hoolitseda ja neid aidata. Kes soovib oma lastele parimat ning toetab neid, kuid ei hellita. Kes oskab oma poja korraliku kodaniku kasvatada. Isik, kes kuulab ja aitab ning arvestab teistega. Hea isa on hea, hoolitsev, sõbralik, alati valmis aitama, lahke, hella südamega, sportlik, armastav. Toetav ja abistav, isegi kui vahel tundub liiga karm olevat. Pere on tähtsam kui töö, kuid töö on ka tähtis. Hea isa on eeskujuks ning hooliv, õpetab eluks vajalikke tõdemusi ja teisi olulisi asju, ning tähtis on, et ta on olemas. Hea isa peab oskama olla ka karm, sest see on tihtipeale abiks. Tegeleb pereeluga. Isa, kes suudab toetada enda pere nii heas kui ka halvas, käitub viisakalt, hoolitseb teiste eest. Tegeleks piisavalt oma lastega. See kes suudab lapsi tagant peksta (mitte otseselt vaid nagu motiveerida ja tekitada tunnet et teed kõike enda jaoks) Kindlasti veel see kaa et suudab toeks olla ja aidata. Mõistev, hoolib oma perekonnast ning talle ei valmista probleemi teha ebameeldivaid asju, et peret aidata. Hea isa arvestab teistega enda perekonnas kuid üritab mitte liialt hellitada oma pereliikmeid. See, kelle lastel on tema vastu respekti ja kelle lapsed ka vanemaks saades arvavad, et ta on hea isa. See kes aktsepteerib oma last sellisena nagu ta on, ja ei ürita teda oma nägemiste järgi muuta. Mõistab last, aitab teda tema tegemistes ning on toetav ja näitab üles huvi laste tegemiste vastu. Kes küsib, kuidas mul läheb, tunneb muret, mõistab last, aitab igas olukorras. Toetab ja annab nõu, viidab aega oma lastega, kui vaja on ka karm, kuid õiglane. Arvestav, nõuandev. Mitte pealetükkiv. Hea. Tore, aus, sõbralik, ei joo, aitab oma lapsi kui neil on seda vaja. Hea isa on see, kes hoolib ja kes mõtleb ka sellele, mis lapsele endale võiks meeldida. Arvestav. Mõistev, julgustav, toetav. Kes toetab ja aitab, kui olen hädas. Hea isa on see, kes toetab oma last igas asjas, on tema suhtes mõistev. Kes on oma poja jaoks alati olemas. Kes toetab ja on alati olemas. Hea isa on see, kes on enda lapse jaoks olemas ning toetab teda. isa kes teeks kõik oma lapse heaks. Selline kes on oma laste jaoks olemas. Ma arvan, et hea isa on hooliv, spends time with kids aso. ühesõnaga on sadaprossa kohal. Hea isa on see, kes hoolitseb enda pere eest ja on hea eeskuju lastele. Hea isa on mees, kes on alati oma lastele ja abikaasale olemas ja toeks. Isa kes ei hellita liigselt, on töökas ja tark ning alati olemas. See kes teeb oma poaga pidevalt midagi ja ei isu koju peale tööd ja joob õlut kuigi seda poaga koos teha

oleks ka lahe. Abivalmis, kuulaja, innustaja, nõu andja. Õiglane. Mõtleb enne läbi, kui teeb. Kes tegeleb oma lapsega ja toetab teda. See kes hoolitseb sinueest kui sa kasvad ja tegeleb sinuga ja seletab kui millestki aru ei saa. Inimene, kes hoolib oma lähedastest ja perekonnast. Isa kellel on palju aega perega koos aega veeta ning isa kes hoolib teistest pereliikmetest. Isa, kes hoolib oma lastest, kes on oma lapse nimel kõigeks valmis, kes annab oma lapse eest kõik. Hea isa üritab täita kõik oma lapse soovid mis on tema võimuses. Hea isa on hea suhtleja enda lastega ja toetav. Peaks olema kergelt järeleandev, sest ei saa eeldada et kõik tehakse tema maailmavaadete järgi. Usaldav, hoolitsev, lapsele eeskujuks olev ning kindlasti lapsest hooliv isik”.

Millise isana kujutad end ette tulevikus?

“Hooliva, üritan alati aidata kui vaja. Väga hea isana, teen kõik, et mu lastel hea oleks. Kuulan alati neid ja aitan enda kogemustest. Väga abivalmis, hooliv. Ei oskagi mõelda nii kaugemale. Mul ei ole kunagi isa olnud nii et ma ei kujuta seda ette aga ma tean, et ma olen miljon korda parem isa kui mu "isa". Ma hakkan hoolima oma järglastest ning alati olema nende tugiks. Ei oska öelda, eks kõik oleneb kuidas selleks ajaks elu välja kujuneb. Hoolitseva, hea isana. Kujutan ette ennast üpris karmi isana. Hea isana, kes hoolib oma perest. Hea isana. Olen oma lastele alati toeks ja lähedal. Üritan olla lähedane oma lapsega. Umbes sarnase isana nagu on minu isa - mõistev, sõbralik. Rahulik, kindlameese, ei hellita last ära. Kohusetundliku ja õpetlikuna. Sõbralikuna, vajadusel ka karmina samuti hoolivana. Ma arvan, et annan oma lastele palju vabadust, kuna olen seda ise ka palju saand. Tublida ja hooliva isana. Loodetavasti hea isana. Hoolivana, abivalmina, toetavana. Hea ja sõbraliku, täis musisi ja kallisi. Sõbralikuna, lahkena, tegelen tulevikus oma lastega pidevalt, toetan oma lapse ettevõtmisi. Tore, sõbralik, abivalmis. Ei kujuta end ette isana. Keegi kes kasvatab üles sõltumatu inimese, kes suudab end sundida tegema mida iganes vaja teha on. Mehine, abivalmis, jõmmivana. Hooliv, armastav, sõbralik jne. Hea isana. Rikka, hooliva, tegeva, toetava isana. Võtan eeskjuu oma isast kuid ei tee neid vigu mis mu isa on teinud. Loodetavasti hea isa oma lastele. Abivalmis, eeskujulik, suudan neile head elu pakkuda, annan õpetussõnu ees seisvaks eluks. Hea isana. Karm aga õiglane. hooliva ja julgustavana. Ei oska öelda, pole sellele mõelnud. Ma ei oska tulevikku ette kujutada. hea isana. Tulevik on liiga kaugel, et sellele mõelda. Taoline planeerimine pole praegust tegevust soosiv ning seeläbi kasutu. Hea isana. Tööka ja alati valmis aitama ja suhtlema. Hooliv. Seda on suhteliselt raske hetkel hinnata, pole sellele mõelnud. Julge ja toetav. Sellisena, kes jõuab tegeleda lastega, hoolitseda nende eest, suudab neile pakkuda kõike vajalikku. Seda on väga

raske hinnata hetkelise seisuga kiuna olen hetkel väga kahtlase ellu suhtumisega kuid loodan et rtuleb hea ja selline nagu ma arvan et hea isa on. Ei kujuta ette, ei ole planeerinud isaks saada. Sellisena, kes mängib palju oma lastega. Sellisena, kes tegeleb palju oma lastega ning tunneb huvi nende asjade ja tegemiste vastu. Abivalmi, hooliva, ägeda isana. Rahulik, armastan oma lapsi, tegelen nendega, proovin oma isa moodi olla, aga veidi rahulikum. Normaalsena. Hea isana. Hea ja hooliva isana, aitan oma last pidevalt ning veedan nendega palju aega koos. Teen kõik, et olla hea isa. Ei kujuta. Tahaksin ennast ette kujutada parima isana, kes on alati oma lapse jaoks alati olemas. Hea isana, selline kes hoiab perekonda koos, et laps ei peaks otsustama, kelle juures ta elama peaks, vaid et kõik toimiks ja ei oleks probleeme. Ma ei oskagi seda ette kujutada, aga ma arvan, et minust saaks hea isa, sest mulle juba praegu meeldib väikeste lastega tegeleda. Tahan olla oma laste jaoks alati olemas. Ei oska öelda, kes alati abiks ja toetab tegemisi, üritan suunata. Kindlasti toetav, ja tahan olla alati olemas. Isana kes hoolib oma lapsest ja pühendan oma elu talle sest tema oleks see kelle nimel olen valmis surema. Ma annan endast parima, et minust selline isa ei saaks nagu minul on. No tegija, teen kõik et oleks oma järglasel max hea olla. Isana kes teeb endast kõik võimaliku et perel hea oleks. Toetava isana, kes on alati oma lastele toeks ja motiveeriks neid. Isana kes tahab oma lapsi iga asjaga aidata ja toetada. Nõudliku isana ma ei taha et mu laps on hellitatud või ülbe või üleolev ta lihtsalt peab hästi õppima ja tubli olema. Eeskujulik, abivalmis, innustaja, hoolitsev. Hetkel loodetavasti lastetuna. Olen armastav ja hoolitsev. No ma tahaks olla väga hea isa olla palju oma lapsega koos toetada teda igati aidata kui mure. Olen arvatavasti hea isa ja lastele suureks eeskujuks. Ei oskagi öelda, ilmselgelt ikka inimesena, kes hoolib olemas olivatest ja toetab neid kui vaja. Ma arvan, et ma ei ole väga range ning üritan võimalikult palju oma lastega tegeleda. Üritan olla nagu enda isa, rahulik ja seltsiv. Olen selline keskmisest parem ise, ma arvan. Leian laste jaoks aega, saan nendega hästi läbi ja loodan, et nad saavad hakata mind usaldama täiel määral. Sealjuures aga olen piisavalt distsiplineeritud ja range, kuid seda mõõdukalt, et neist kasvaksid head lapsed”

Milliseid väärtushinnanguid soovid Sina oma lastele edasi anda?

“Tuleb hoolida lähedaste eest ning ka elus pingutada, et kuhulegi jõuda. Tuleb väärtustada inimesi, kes sind toetavad. Tuleb aidata nõrgemaid. Tuleb iseend väärtustada. Lojaalsus, ausus, sõbralikus. Empaatiavõimet tuleks veidi arendada, ei tahaks ära hellitada. Ausus, mul on ükskõik kasvõi lõhuvad mu iphone 6 ära ja räägivad mulle sellest ma ei saaks kurjaks, sest vähemalt mu lapsed on ausad. Olla teiste suhtes tolerantne, püüelda oma unistuste poole, olla

teistest sõltumatu. Kõrge õppimisharidus on tähtis eluks. Hetkel ei oska öelda. Töökust, austust teiste vastu. Ei tea veel. Et nendega midagi halba tulevikus ei juhtuks. Ei oska öelda. Ei oska midagi konkreetset välja tuua. Et peaks olema abivalmis, rahulik, peaks kindlasti arvestama teistega, mitte ainult enda peale mõtlema. Tahan anda neile võimalikult palju vabadust ning valmistada neid ette iseseisvaks eluks. Seda, et nad võivad teha kõike mida nad tahavad, senikaua kuni nad siiralt selle üle õnnelikud on, sest see ongi ainuke elu eesmärk - olla õnnelik. Eneseusku ja huumorisoont. Hoolivus, sallivus, aksepteerivus, abivalmidus, teiste toetamine. Kasvage suureks ja tugevaks. Looge oma pere, sest see on elualus. Sõbralikust. et peab teistega hästi käituma. Arvuti on hea mitte halb. Distsipliin, töökus, empaatiavõime. Et peab olema sõbralik ja abivalmis. Perest tuleb ka lugupidada. Samasuguseid milliseid mulle anti. Hoida, anda, edasi kanda. Hoia lähedasi, õpi rahaga ümberkäima. annan neile edasi oma mõtte ja soovitused kuidas elus hakkama saada. Särtsakus, emotsionaalus, avatus, suhtlusoskus, kohusetunne, sõbralikkus, sportlikkus. Väärtustage muusikat. Tugev empaatiavõime, austus inimeste vastu, enesekindlus, positiivsus. Jätkusuutlikust, enesekindlust, hoolivust, abivalmidust, sõbralikkust. Ausus üle kõige, enne mõtle kui ütle/tegutse. Tuleb olla sõbralik ja hooliv teiste suhtes, siis on teised ka hoolivamad. Ei oska öelda. Ausus, tolerantus ja midagi veel mis meelest on läinud. Tuleb korralikult õppida. Ennast ja oma lähedasi tuleb hoida, teised jäävad esialgu tagaplaanile. Tuleb olla ratsionaalne. Olge ikka mõnusad ja elage nii kuidas ise soovite, vältige momente, mida hiljem võite kahetseda. Oleksid töökad ja targad, abivalmid. Tahtejõud viib sihile. Selliseid väärtushinnangud, mis aitavad neid tulevikus ning mis on tähtsad. Olgu julged igas olukorras ja kahelgu igas väljaõeldud argumendis! Peab olema mõistlik, ei tohiks olla ebaviisakas teiste vastu jne. Selliseid kus võiks olla ikkagi täiskasvanulik ellusuhtumine kui vaja kuid alati peab oma lapsepõlve nautima ei saa väita et ei tohi seda või teistteha kuid jah see on raske väita siiski. kuna alati vanemaks saades muutuvad erinevad asjad. Sümpaatiavõime, raskesti pingutamine eesmärkide nimel, lähedastest hoolimine. Teiste inimeste mõistmine, empaatia- ja sümpaatiavõime. Selliseid, mis ma ise oman, aga samas ei taha neid peale suruda. Üritada kasvatada hea kodanik, kes on teiste suhtes tolerantne ja ei halvusta teisi. Üritaks seletada et saab rääkida kõigest ja ei karju/pahanda asjade üle kui tuleb probleemiga. Kindlasti, et ei tohi tarvitada sõltuvusaineid ja sooviksin et mu lapsed tegeleks spordiga. Selliseid nagu mina olen kogenud. Ikka oma moodi. Haridus on väga oluline, kui näha vaeva ja mitte alla anda on kõik võimalik. Pere ja haridus. Sport ja arukus. Igasuguseid. Õpihimu, ausust, vastutustunne. tuleb tegutseda ja mõelda, olla aktiivne ja teha selliseid asju, mis endale meeldib. Tööd ja haridust tuleb väärtustada, tuleb õppida ka raha väärtustama ja hindama. Ei oska öelda nii. Ma sooviksin oma lastele edasi anda kindlasti kohusetundlikust, viisakust, kombeid, sõbralikkust,

teistega arvestamist ja seda, et elu tuleb nautida. Ainult häid. Austus ning ausus jne. Ma tahan, et nad saaks kõik, mis neile on hea ja teeb head ja aitab nende elule kaasa. Tuleb elada hetkes ja tuleb teha asju mis sulle meeldivad ja teiste arvamus ei loe. Aega mida oma perekonnaga veedad tuleb väärtustada. Ausust ja otsekohest eelkõige. Sõbralikkust, julgust, vaprust, tarkust. Perekond on kõige tähtsam. Vanemate austamise, aususe, töökuse ja tarkuse. Pere on see kuhu peab välja jõudma elu lõpuks. pere, armastus, sõprus, tee asju armastuse ja hoolivusega. Kui tekib lapsi, siis rahulikkust ja meelekindlust. Raha ei ole peamine, vaid peab väärtustama neid, kes on sinu ümber. Et kui ta ka kunagi isaks saab siis ta ei tõrjuks last eemale isegi kui tal on paha tuju. Viisakus. Et tuleb alati arvestada teistega ja hoolida inimestest kes on lähedased ja on sinu ümber. Kindlasti pere, suhted ja armastus. Raha pole nii tähtis. Kuidas tuleks enda riiki suhtuda ja hinnata kõike mis meile hetkel antud on. Teha teistele seda, mida ootad ka teistelt. Olla olenemata olukorrast talitsetud ja viisakas, surudes vajadusel oma viha ja pahameelt alla”.

SUMMARY

The understanding of family as a close relationship among young men who have grown up either with or without a father on the example of 11th grade male students studying in highschools in Viljandi County

The aim of this research was to identify how young men who have grown up either with or without a father comprehend a family as a close relationship based on the male students studying in the 11th grade in highschools.

During this research my goal was to find answers to following questions:

1. On young men's opinion, what kind of influence do role models have on their lives?
2. What kind of an understanding of family do young men, who have grown up either with or without a father, have?
3. How do those young men see and value their relationship with their father?
4. What kind of an idea those young men have about themselves as fathers?

Based on the aim and questions of the research, I posed a hypothesis: the presence of a father's role model or the lack of it in young men's earlier life has an affect on their positive attitude of family as a close relationship.

70 young men out of 82 who participated in this research have grown up with both parents and 12 young men have grown up only with their mother. This result shows that the majority of boys have grown up in a family with both parents which is really positive in the terms of child development. Based on this, 67 young men say that they have important role models in their lives, who have influenced them in some way.

Those role models have shared courage, wisdom with them but also motivated and inspired them. They have taught them to be hard-working in their actions, also shaped their view of the

world and influenced their values in life. Role models have been important teachers in creating confidence in themselves, respect and courtesy towards others, also guided them to think out of the box and be innovative. It is good to know that a lot of boys have many role models who have helped them to grow up and set goals in their lives but most importantly have supported them. During this research I came to a conclusion that the lack of a father's role model is not decisive and other many figures will then become important.

The understanding of family is rather cognitive among all of the respondents. Young men who have grown up with both parents but also boys who have grown up with only their mother think that family are those people who love, support, care and help you. They all believe that family does not always have to be the people you are related to, but they can also be the people who are closest to you, friends for example. Nevertheless, there occurred an opinion that family is mostly a traditional institution which consists of a mother and father figure and child(ren). Majority of the respondents consider a father figure to be very important in the family, they also pointed out different reasons why father's role model is essential in growing up as a boy. The main reason is that father is an important authority and a role model in his son's life but also that the upbringing of a father is different than the upbringing of a mother. Young men believe that it is necessary to have a father figure in the family because father communicates with his son as a man. Boys who have grown up only with their mother felt the need to point out that the absence of a father is not decisive and mothers can do a great job raising children alone.

Young men grown up with both parents consider their relationship with their father to be mostly close but quarter of them does not know how to value the relationship. Boys grown up with only their mother consider their relationship with their father equally to be close, distant and very distant. This result is quite logical because those young men believe that their relationship with their father is complicated and their father works or lives in another city which is probably the reason why they have not developed a close relationship.

There occurs an interesting paradox in the answers of young men grown up with both parents. If asked who is the first person to turn to when having a problem, the answer was their mother, second person is their friend and then their father. Although they consider their relationship with their father to be close, then for some reason their father is not the person who they discuss their problems with. It was also surprising that almost third of them rarely turns to their father when having a problem. The reason being that for boys it is easier to talk to their mothers because they

are more forgiving, understanding and they stay home more, so they are closer to their children. From the male point of view the closeness between a father and a son is perhaps based on common activities and spending time together.

Considering that in the lives of young men who have grown up only with their mothers, their mother has played an important role, it is understandable that when having a problem they first turn to their mother, but also search support from their friends and relatives. Unfortunately they turn to their father quite rarely which paints a very clear picture of the father as well, who represents the role of a biological fatherhood and cannot perform the role of a psychological fatherhood.

All of the respondents wish to be fathers in the future who are always there for their children, to support, help and take care of them. They also want to be fathers who spend a lot of time and are close with their children. From the answers of young men growing up only with their mother came out a negative experience related to a father figure, they strongly stated that they definitely want to be better fathers than their own father has been.

Considering the age of the respondents it did not come as a surprise that quite few of the respondents cannot picture themselves as fathers at this stage of life.

Based on the results, it can be said that male students studying in the 11th grade in the highschools of Viljandi County have a clear understanding of a family and father figure in a son's life. I believe that I managed to affirm the hypothesis. The presence of a father's role model or the lack of it in young men's earlier life does have an effect on their positive attitude of family as a close relationship. The results showed that young men who have grown up with both parents have healthy understanding of a family. Similarly to the boys who have grown up only with their mothers who also acknowledge the fact that the child needs both parents to grow up to be a happy person. However it has to be said that boys can grow up to be decent men without having a father figure in the family.

The research offered a great deal of eye opening moments for me because a lot of presumptions we have on men were rebutted. Boys are the ones that we as youth workers have to give more attention and offer them emotional support. The knowledge that I got from this research will definitely help me to understand young men and their behavior better. I believe that, taking into

account my speciality, this research was very useful because in my future work it helps me to approach young boy's problems, solving those problems, understanding and guiding them.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina Aleksandra Griffel

(sünnikuupäev: 04.06.1992)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

“Isaga ja isata kasvanud noormeeste arusaam perekonnast kui lähisuhtest Viljandimaa gümnaasiumite 11. klassis õppivate meessoost õpilaste näitel”

mille juhendaja on Tiia Pedastsaar.

1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Viljandis, 20.05.2015